

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen; och

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 6 och 7 samt bankoutskottets utlåtanden nr 21—27.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående vissa allmänna handlingars offentlighet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare.

*Om ändrad
valkrets-
indelning
vid andra-
kammarval.*

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 196 i första kammaren av herr *Persson* m. fl. och nr 274 i andra kammaren av herr *Närlinge* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utredning avseende om och på vilket sätt en rättvisare valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare skulle kunna ske, varvid borde beaktas de olägenheter, som ett sammanförande i nuvarande utsträckning av större städer och stadsliknande samhällen med landsbygden i gemensamma valkretsar innebure för landsbygdens väljare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Persson*, *Eriksson* i Toftered och *Wolgast*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Persson*: Herr talman! Som motionär och reservant i denna fråga skall jag be att helt kort få beröra några synpunkter på densamma.

I motionen ha tagits till utgångspunkt de olägenheter, som ett sammanförande i nuvarande utsträckning av större städer och stadsliknande samhällen med landsbygden i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare. Utskottet har ej visat, att dylika olägenheter inte skulle vara för handen, och det är väl ändå så, att ett större valdeltagande är lättare att uppdryva i städer och tätbefolkade samhällen än på den rena landsbygden. I de blandade val-

Om ändrad valkretsindelning vid andrakammarval. (Forts.)
kretsar vi nu i huvudsak ha, får därför stadsbygdens folk ett visst övertag, som vi inte anse rättvist. När därtill kommer den s. k. flykten från landsbygden, som ju mestadels innebär, att röstberättigade kvinnor och män, d. v. s. folk i sina bästa år, flytta till städerna, så blir förhållandet mer och mer sådant, att varje röstberättigad på landsbygden kommer att representera ett större sammanlagt befolkningstal än i städer och samhällen, varigenom sålunda landsbygdens folk i de blandade valkretsarna kommer att få köpa sina mandat med högre befolkningstal än städernas och de större samhällenas inbyggare.

Dessa orättvisor framträdde ju desto mera, ju större del av en valkrets som utgöres av städer och större samhällen. Att, såsom utskottet pekat på, detta brukat utjämnas av att städernas folk då och då röstat in en landsbygdsbo i andra kammaren, anse vi inte vara tillfredsställande, ty det har ju ingalunda saknats exempel på att utvecklingen också kan gå i den motsatta riktningen.

Vi motionärer ha endast begärt en utredning om och på vilket sätt valkretsindelningen skulle kunna göras rättvisare för landsbygden. Vi äro på det klara med att full rättvisa ej står att uppnå på denna väg men anse givetvis, att även en reducerad orättvisa i jämförelse med nuvarande förhållanden skulle vara någonting, som riksdagen borde kunna medverka till.

Vi kunna mycket väl tänka oss, att den begärda utredningen skulle ge till resultat endast några få nya stadsvalkretsar och eventuell utökning av nuvarande dylika, medan indelningen för övriga delar av landet måste lämnas oförändrad. Därest det proportionella valsysteemet efter en ny valkretsindelning skulle anses ej kunna fungera tillfredsställande, såsom ju utskottet befarar, ha vi framkastat tanken på tilläggsmandat, men vi vilja betona, att det i så fall måste bli en gruppindelning av valkretsarna, en anordning som man ju t. ex. har i Danmark, ty i annat fall skulle storstäderna med sin större procent av befolkningen i rösträttsåldern och sin förmånligare utgångsställning, när det gäller att få ett livligt valdeltagande, kunna avsevärt förrycka fördelningen av tilläggsmandaten.

Jag vill erinra om att vi här i landet tidigare haft en valordning, som med avsikt och i mycket hög grad gynnat städerna. Dessa bestämmelser äro nu sedan rätt länge avskaffade, men jag tror, att kammarens ledamöter måste medge, att utvecklingen gått och ännu mera kanske kommer att gå i den riktningen, att städer och samhällen med nuvarande valkretsindelning i praktiken, om än inte avsiktligt från lagstiftarnas sida, komma att gynnas på landsbygdens bekostnad.

Jag anser därför, att motionens synnerligen hovsamt utformade utredningsyrkande borde kunna biträdas av envar, som vill verka för tillgodoseende av landsbygdens behov, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! En motion av liknande beskaffenhet som den vi nu behandla förelåg även vid förra årets riksdag, och då kom konstitutionsutskottet till den uppfattningen, att man rimligen inte kunde vara med om ett tillstyrkande. I utskottets utlåtande förra året påvisades, att riksdagsrepresentationen för jordbrukarbefolkningen — ty det är väl den man ytterst syftar på — fullt ut motsvarar, ja inte bara motsvarar, utan t. o. m. överväger den del, jordbrukarna utgöra av landets hela befolkning. Därtill kom, att utskottet förra året liksom i år fann det tekniskt omöjligt att tillgodose de krav på förändring av valkretsarna, som framföras av motionärerna. Vi ha ju vid olika tillfällen utvidgat valkretsarna för att därigenom ge olika meningsriktningar bland folket möjlighet att få sina intressen tillgodosedda. Men här kräva motionärerna, att man skall göra en valkretsindelning, som särskil-

Om ändrad valkretsindelning vid andrakammarval. (Forts.)

jer landsbygden från städer och stadsliknande samhällen. Vi framhålla i utskottets utlåtande, att det torde vara synnerligen svårt, för att inte säga omöjligt att avgöra, var gränsen går emellan landsbygd och stadsliknande samhällen och att på grund av denna skillnad göra en valkretsindelning. För övrigt tror jag man kan finna en hel del personer, som visserligen bo i en stad eller ett stadsliknande samhälle men som minst lika väl kunna anses representera landsbygden som de därstädes mantalsskrivna.

Motionären sade nyss, att vi tidigare haft en valkretsindelning, som otillbörligt gynnade städerna gentemot landsbygden. Det systemet har för länge sedan blivit avskaffat, och man har fått en valkretsindelning, som ju ger rättvisa åt alla olika delar av befolkningen, vare sig de bo i städerna eller på landsbygden. Då tycker jag uppriktigt sagt, att motionärerna borde kunna anse sig tillfredsställda med den anordning, som vi för närvarande ha. Skulle man på föreslaget sätt slå sönder de nuvarande valkretsarna, skulle de i åtskilliga fall komma att bli så små, att den proportionella valmetoden inte i praktiken skulle kunna tillgodose olika meningsriktningar, som finnas även ute på landsbygden.

Jag tror därför, herr talman, att det inte finns någon anledning att begära hos Kungl. Maj:t att få en utredning om det spörsmål, som beröres i den här föreliggande motionen. Vi ha ju tidigare haft enmansvalkretsar enligt majoritetsvalprincipen. Med återinförande av ett sådant system skulle ju inom valkretsen de olika landsdelarnas intressen, landsbygdens för sig och städernas för sig, intill de allra yttersta konsekvenserna komma att göra sig gällande. Jag är för min del, herr talman, av den uppfattningen och har alltid hävdad den, då vi diskuterat dessa problem, anhängare av den proportionella valmetoden, men om — och jag har sagt detta vid något tidigare tillfälle — man driver sina strävanden att få en förändring till stånd på detta område därhän, att de nuvarande valkretsarna skulle utvidgas långt utöver de nuvarande länsgränserna, då måste jag, herr talman, fråga mig, om det inte vore riktigare att ta under allvarligt övervägande att återgå till det valsistem, som gällde, innan den proportionella valmetoden genomfördes. Jag önskar inte en sådan utveckling, herr talman, ty jag är, som jag nyss sade, en varm anhängare av den proportionella valmetoden, men även en anhängare därav kan ju på grund av omständigheterna drivas över till att bli anhängare av den andra principen.

Den valkretsindelning, som föreslagits i motionen, är enligt utskottets förmenande inte rimlig och inte möjlig att få genomförd, och därför har konstitutionsutskottets majoritet stannat vid att hemställa, att motionen inte måtte föranleda någon åtgärd. Jag slutar, herr talman, med att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
musik-
historiska
museet.

Punkten 35.

Kungl. Maj:tt hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till musikhistoriska museet för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 13,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Löfvander* m. fl. (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Nilsson* i Steneberg m. fl. (II: 222), vari hemställts, att riksdagen som bidrag till musikhistoriska museets budget för året 1939/40 ville anvisa ett anslag av 15,000 kronor för att bereda museet möjlighet att som extra amanuens anställa redaktör *Olof Andersson* med ett årligt arvode av 3,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *Löfvanders* m. fl. och herr *Nilssons* i Steneberg m. fl. berörda motioner (I: 147 och II: 222), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom Bidrag till musikhistoriska museet för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 13,500 kronor.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över den välvilliga inställning, statsutskottet haft till denna fråga och som kommer till synes i dess yttrande. Jag vill därtill uttala den förhoppningen, att då frågan kommande år tas upp till Kungl. Maj:ts prövning, motionärernas synpunkter må vinna beaktande.

Herr talman! Jag har intet vidare att tillägga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 36.

Utskottets hemställan bifölls.

Om anslag
till Göteborgs
stadsbibliotek.

Punkten 37.

I en inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* m. fl. väckt motion (I: 18) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1938/39 bevilja ett anslag på 75,000 kronor till Göteborgs stadsbibliotek.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion av herr *Sjödahl* m. fl. (I: 18) icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Sjödahl: Herr talman! Jag måste med anledning av utskottets yrkande om avslag på min motion, men kanske ännu mer med anledning av det sätt, varpå utskottet motiverat sitt avslagsyrkande, säga några ord under detta plenum. Jag tror nämligen, att man måste fastslå, att det är mycket lösa och delvis oriktiga grunder, på vilka utskottet har fotat sin motivering för avslag. Jag är dock glad för att en sak har stått fullständigt klar för utskottet, nämligen att Göteborgs stadsbibliotek inte är ett stadsbibliotek som många andra i vårt land, närmast ett folkbibliotek, utan att det är ett vetenskapligt bibliotek, det fjärde i storleksordningen av de vetenskapliga bibliotek, som vårt land äger.

Därefter börjar statsutskottet i sin motivering glida in på fullständigt felaktiga spår. Det kan måhända sägas, att stadsbiblioteket fått sin karaktär präglad av dess tillkomst i samband med grundandet av Göteborgs högskola. Biblioteket är visserligen åtskilligt äldre men har utvecklats samtidigt som Göteborgs högskola. Men så säger utskottet, att även Stockholms högskola har »ett

Om anslag till Göteborgs stadsbibliotek. (Forts.)

eget bibliotek, vilket lika litet som Göteborgs stadsbibliotek hittills kommit i åtnjutande av understöd från statens sida i form av anslag å riksstaten», och så drar statsutskottet därav den slutsatsen, att det här närmast gäller, att ge understöd åt de s. k. enskilda högskolorna, vilket spörsmål är av den arten och omfattningen och innebär den principiella nyheten, att statsutskottet icke förmenar sig på en enskild motion kunna uppta detta stora ärende. Ja, att statsutskottet icke vill uttala sig i denna fråga, innan en utredning föreligger, anser jag vara fullständigt klart, men den motion, som jag framburit, gäller icke ett indirekt anslag åt Göteborgs högskola, ty Göteborgs stadsbibliotek intar en helt annan ställning än vad Stockholms högskolas seminariebibliotek — så får man väl närmast beteckna det — intar.

Jag vill härvidlag först erinra om att detta bibliotek icke är högskolans utan Göteborgs stads. Staden både äger och disponerar det, medan det varken ägs eller disponeras av högskolan. Denna jämte museistyrelsen och vitterhetsakademien insätta några representanter i styrelsen, men dennas majoritet utses av Göteborgs stadsfullmäktige, och omkostnaderna bestridas med en fjärdedels miljon av kommunala medel och ingalunda på Göteborgs högskolas stat. Jämförelsen med Stockholm är därför på den punkten i allo oriktig.

Nu har Göteborgs högskola även ett seminariebibliotek, rätt rikt försett, liksom Stockholms högskola. Det ifrågasättes icke i motionen, att något som helst anslag skulle lämnas åt detta seminariebibliotek. Tydligt har statsutskottet blivit mycket dåligt informerat på den punkten.

Men även om vi tänka på stadsbibliotekets verksamhet, framgår det mycket tydligt, att detta icke är en väsentligen för högskolan avsedd institution. Biblioteket betjänar visserligen Göteborgs högskola och dess lärare- och elevkår, men det betjänar även alla andra vetenskapliga och lärda institutioner i Göteborgs stad, vilka väsentligen äro upprättade av staten. Det betjänar de statliga läroverkens folk, det statliga seminariets och Chalmerska institutets folk samt därjämte personer i enskild eller offentlig ställning i Göteborgs stad. Sedan ett tjugotal år tillbaka har det tillika i riksbibliotekariens anvisningar för de vetenskapliga biblioteken tillerkänts jämställdhet närmast med de tre stora vetenskapliga biblioteken i riket, nämligen Kungliga biblioteket och universitetsbiblioteken i Lund och Uppsala. Redan 1915 skrev riksbibliotekarien, att de boklånande vetenskapsmännen och forskarna samt övriga studieintresserade skulle i valet mellan dessa bibliotek i första hand vända sig till det närmast belägna. Västra Sverige hänvisades alltså redan för mer än tjuo år sedan till Göteborgs stadsbibliotek. Sedan 1935 har man indelat riket i fyra olika distrikt, så att det ena får hänvända sig till Kungliga biblioteket, Vetenskapsakademiens och Karolinska institutets bibliotek i Stockholm, det andra till Uppsala, det tredje till Lund och det fjärde till Göteborg. Detta sista distrikt består utom av Göteborg av hela Göteborgs och Bohus län, Halland, Skaraborgs och Älvsborgs län samt — som det synes — i praktiken även Värmlands län. Göteborgs stadsbibliotek intar därigenom en statligt auktoriserad ställning såsom det vetenskapliga centralbiblioteket för västra Sverige. Ser man på den statistik rörande in- och utlåningen mellan biblioteken, som jag i motionen bifogat, så finner man också, att det fungerar på det sätt, som riksbibliotekarien rekommenderat i sina anvisningar. Det visar sig, att mellan de tre stora biblioteken och Göteborgs stadsbibliotek har varit en in- och utlåning på ungefär 1,200 band under det sista året. När det gäller vetenskapsakademiens och Karolinska institutets samt övriga bibliotek i Stockholm utom Kungliga biblioteket, har det varit ett byte på 550 band. För biblioteken i västra Sverige i de fyra län, som jag nyss nämnde, jämte Värmland, har det varit en utlåning på 650 band. Jag vill bara nämna några exempel för att visa den betydelse,

Om anslag till Göteborgs stadsbibliotek. (Forts.)

detta har för västra Sverige. Halmstad t. ex. återfinnes i statistiken med ett hundratal band, Borås och Skövde med ett 80-tal, Uddevalla med ett 60-tal, Vänersborg, Strömstad, Trollhättan resp. med ett 50-tal. Även utanför västra Sveriges gränser har den bokliga förbindelsen gått, t. ex. till Linköping, i icke obetydlig utsträckning. Det är uppenbart, att ett bibliotek med inemot en halv miljon band, med en kvarts miljon smärre skrifter och ett inte oväsentligt handskriftsbibliotek, icke kan undvaras inom riket utan måste få sin särskilda funktion om man överhuvud taget skall effektivt sköta de lärda biblioteken här i landet.

Jag tror, att genom detta är ådagalagt, att statsutskottets uttalande om likheten mellan Stockholms högskolas seminariebibliotek och Göteborgs stadsbibliotek är fullständigt missvisande, så missvisande att man är litet häpen över att i den avdelning inom statsutskottet, som behandlat dessa ting, man har kunnat skriva ett utlåtande av den arten.

Men det finns, mina herrar, en sak till som bör anföras! Det är uppenbart, att de större städerna ha förpliktelser, som man inte rimligen kan pålägga andra, och det är inte att undra på, att Göteborg i sin budget använder en miljon kronor för utgifter, som städerna för övrigt knappast ha och som även i en stad som Stockholm bestridas genom staten. Jag behöver ju bara peka på biblioteksverksamheten; Stockholms stad och Stockholms högskola ha Kungliga biblioteket, vetenskapsakademiens bibliotek, Karolinska institutets bibliotek, riksdagsbiblioteket och ett tiotal eller tjugotal andra vetenskapliga och statliga institutioners bibliotek till sitt förfogande, medan Göteborgs stad och västra Sverige ha ett enda vetenskapligt bibliotek, nämligen Göteborgs stadsbibliotek, vars utgifter helt och hållet bestridas med kommunala medel och till ingen del med statsmedel.

Jag undrar, om det inte därför kunde vara både skäligt och billigt, att staten i någon mån här inskred och hjälpte, då man fordrar av detta stadsbibliotek, att det skall fullgöra funktioner, som man måste beteckna såsom statliga. Hade statsutskottets andra avdelning med något större omsorg studerat såväl motionen som framför allt dess bilagor, tror jag, att den i varje fall icke hade kunnat motivera avslaget såsom den gjort. Om motiveringen skolat gå vidare till Kungl. Maj:t, hade jag ansett mig pliktig att i kammaren föreslå, att motiveringen skulle utgå, men när den är fogad till ett avslagsyrkande, stannar den lyckligtvis inom kammaren och riksdagen, och jag ämnar därför icke yrka, att den skall utgå. Denna betydelsefulla sak kan dock inte viftas bort på det sätt, statsutskottet gjort. Den kan icke på så oriktiga grunder förvisas från kamrens behandling. Den återkommer säkerligen både till riksdagen och Kungl. Maj:t. Rättvisa och billighet kräva, att den då får en annan behandling än i år.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Häri instämde herr *Andrén*.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har ingenting alls emot herr Sjödahls stora entusiasm för stadsbiblioteket i Göteborg — den hedrar honom — och jag är — såsom av gammalt intresserad av biblioteksväsendet, både det vetenskapliga och det folkliga — synnerligen glad över att en dylik entusiasm ådagalägges. Det skulle inte heller falla mig in att på något sätt i sak bestrida betydelsen för Västsverige av detta bibliotek. Jag tror tvärtom på allt vad herr Sjödahl säger i det fallet. Denna betydelse har inte heller varit obekant för statsutskottets andra avdelning, som synnerligen grundligt behandlat denna motion, innan den skrev utlåtandet.

Om anslag till Göteborgs stadsbibliotek. (Forts.)

Vad som alldeles speciellt väcker herr Sjödahls harm är, att vi i samband med Göteborgs stadsbibliotek ha vågat tala om Stockholms högskolas bibliotek. Om herr Sjödahl tittar igenom utlåtandet en gång till litet lugnare, så kommer han att se, att vi inte på något sätt ha jämfällt dessa bibliotek. Men om herr Sjödahl tror, att Stockholms högskolas bibliotek skulle känna sig fullkomligt oberört av att vara utan anslag, när stadsbiblioteket i Göteborg — såsom vi ha sagt i överensstämmelse med motionens ordalydelse — har sin karaktär präglad av dess tillkomst i samband med grundandet av Göteborgs högskola, ja, då tror jag, att herr Sjödahl drar bra stora växlar på den ena högskolans osjälviskhet inför de förmåner den andra erhåller från staten. Det är ju bara det vi ha pekat på. Här står, att »ett bifall till den nu föreliggande motionen skulle innebära, att statsmakterna skulle slå in på en helt ny linje i fråga om understöd till de privata högskolornas verksamhet». Detta, som är den egentliga orsaken till herr Sjödahls harm, är väl ändå alldeles obestridligt. Det är väl en helt ny linje, som man här skulle slå in på. Om sedan herr Sjödahl tror, att vi ha överskattat farorna för att anslag skulle begäras av t. ex. Stockholms högskola, så är det en annan sak, som jag inte förstår behöver vara så ytterligt relevant i detta hänseende.

Det sakliga i statsutskottets utlåtande och det, som jag skulle vilja säga är en skälig och billig synpunkt på frågan, det är, att en sådan fråga som denna, där det gäller att slå in på nya linjer beträffande understöd åt de vetenskapliga biblioteken, skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, innan den bringas inför riksdagen. Sådant har riksdagen brukat anse både skäligt och billigt, för att använda detta herr Sjödahls uttryck. Andra avdelningen har helt blygsamt sagt, att i frågans nuvarande läge kan man inte uttala sig för lämpligheten att slå in på en sådan väg. Vi hänvisa motionärerna direkt till att låta saken prövas av Kungl. Maj:t, och det är, herr talman, litet för mycket att begära, att statsutskott och riksdag på grund av enskilda motioner och den utredning där kunnat presteras, skola fatta positiva beslut rörande statens bindande vid anslagsvägar, som staten förut inte har varit inne på.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Undén: Herr talman! Jag har ingen erinran för min del mot utskottets ställningstagande, så till vida, att det är helt naturligt, att en fråga av denna principiella innebörd i första hand överväges av Kungl. Maj:t, men jag måste hålla med herr Sjödahl om att motiveringen för utskottets hemställan är ganska missvisande. Redan nu bekostas ju det vetenskapliga bokbehovet i Stockholm, om man så får uttrycka sig, alltså även Stockholms högskolas vetenskapliga bokbehov, i mycket väsentlig grad av staten genom att Kungl. biblioteket är förlagt till Stockholm och genom de övriga statliga biblioteksresurser, som finnas i Stockholm. Man kan alltså säga, att staten redan nu gör en mycket betydande insats för det vetenskapliga bokbehovet i Stockholm, under det att så inte är fallet i Göteborg och västra Sverige. Jag tror alltså, att frågan är av den art, att den nog förtjänar en mycket ingående prövning och säkerligen torde återkomma.

Jag har intet yrkande.

Herr Sjödahl: Herr talman! Jag vill naturligtvis inte alls bestrida, att detta är en sak, som borde övervägas av Kungl. Maj:t, innan riksdagen går till beslut, men det hindrar som bekant inte, att den praxis finnes, att man för att fästa uppmärksamheten på en fråga, som är av stor vikt, går riksdagsvägen i den förhoppningen, att man skall inom vederbörande utskott och inom riks-

Om anslag till Göteborgs stadsbibliotek. (Forts.)

dagen vinna förståelse för saken, så att därigenom Kungl. Maj:t finner sig i ännu högre grad uppfordrad att taga upp frågan till behandling.

Däremot vill jag liksom herr Undén bestämt bestrida, att den motivering, som statsutskottet här har kommit med, hör samman med det ärende, som bragts inför riksdagen genom motionen. Motionen begär ett statsutskottet talar om ett annat. Jag tror inte det är lämpligt, att statsutskottet ofta går på den linjen.

Herr Bergman: Med anledning av vad herr Sjödahl anført, särskilt i sitt senaste yttrande, ber jag att få säga, att då denna sak behandlades inom avdelningen, sökte jag för min del tillgodose vissa synpunkter, som sammanfalla med vad som nu gjorts gällande av honom i avseende på en del av hans motivering. Särskilt ansåg jag, att jämförelsen mellan Stockholms och Göteborgs högskolor, som även han speciellt kritiserat, bort utgå. Emellertid ville man ha den kvar, ehuru man gav den en något modifierad form. Saken var ju dock inte av den stora betydelse, att det tjänade någonting till att reservera sig på en sådan detalj.

Jag har emellertid velat säga detta för att antyda, att herr Undéns nyss angivna ståndpunkt var ungefär den, som jag intog i saken. I avseende å slutresultatet just nu voro vi alla ense om att en fråga av denna beskaffenhet bör prövas av Kungl. Maj:t innan den föranleder riksdagsbeslut.

Sedan kunde det ju, när saken ändå måste förfalla för ögonblicket, vara mindre viktigt, om ett och annat i motiveringen inte är i varje detalj så formulerat, som man helst skulle önskat det.

Jag vill dock säga, att jag tror, att saken i alla händelser har fallit framåt, detta både genom motionen och genom diskussionen här. Det framgår ju ganska tydligt, att välviljan även hos utskottet är ganska stor. I dess utlåtande står det: »Det torde i första hand böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter därom gjord framställning och vederbörlig utredning taga ställning till det föreliggande spørsmålet.» Utskottet vill inte nu före en sådan prövning, uttala sig om lämpligheten av ett understöd från statens sida, men utskottet anvisar den lämpliga vägen och förklarar, att Kungl. Maj:t bör efter anställd utredning taga saken i övervägande. Detta tror jag man måste nöja sig med för närvarande. Det stänger i varje fall icke utvägen för en gynnsam lösning av frågan.

Herr Pauli: Herr talman! Det förefaller mig, som om den ärade motionären hade använt litet större våld, än nöden kräver, i sin polemik mot en viss punkt i statsutskottets motivering. Han lät ju ändå inte sitt värtaliga anförande utmynna i något yrkande, och då tycker jag, att det är en viss disproportion mellan hans egen motivering och hans kläm.

Emellertid vill jag säga om denna särskilda punkt i motiveringen, som innehåller en jämförelse mellan Göteborgs stadsbibliotek och det bibliotek, som är knutet till Stockholms högskola, att jag är så mycket mera oförhindrad att medge, att jämförelsen haltar, som jag för min del inte har deltagit i avdelningens arbete och alltså inte har något större ansvar för denna utformning. Men jag förmenar, att man inte bör fästa någon större vikt vid denna detalj i motiveringen. Vad som är det verkligt bärande skälet till att avdelningen och utskottet ha ansett sig böra avvisa motionen, det är det enkla faktum, att en så pass vittutseende sak som denna icke brukar beslutas av riksdagen på grundval av en motion. Utskottet har ju utan några hårda ord visat på vägen att gå genom Kungl. Maj:t, och jag vill för egen del deklarerera, att jag med tillfredsställelse skulle hälsa ett positivt steg från Kungl. Maj:ts sida i detta fall, ty jag tror, att det finns mycket i den historik, motionären framlade, som talar

Om anslag till Göteborgs stadsbibliotek. (Forts.)

för att Göteborgs stadsbibliotek får ett stöd av staten. Det enda, som förvånar mig, är, att när sedan så lång tid tillbaka riksbibliotekarien har betraktat detta bibliotek som en motsvarighet till landets övriga vetenskapliga bibliotek, det icke har gjorts några tidigare ansatser i den riktning, vari motionen nu går.

Huruvida det sedan är en lämplig taktik att, som herr Sjö Dahl antydde, först plöga litet grand i kamrarna med en motion för att därigenom bereda jordmännen bättre hos Kungl. Maj:t, det vill jag låta vara osagt. Jag tror emellertid inte, att någon skada har åstadkommits med detta motionerande, och det är möjligt, att herr Sjö Dahls reklamsyfte i detta fall har uppfyllts.

Jag vill, när jag nu yrkar bifall till utskottets avslagshemställan, inte däri inlägga någon som helst illvilja emot motionens syfte.

Herr **Sjö Dahl**: Ja, herr talman, jag är efter denna debatt av samma uppfattning som herr Bergman, att motionen visserligen fallit, men fallit framåt, och jag vill med tillfredsställelse konstatera, att de inlägg, som ha gjorts, ändock ha framkallat tydliga reservationer gentemot utskottets motivering ifrån flertalet av dem, som här i kammaren yttrat sig men som i utskottet underskrevo dess motivering.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 38—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72 och 73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkten 75.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkterna 77—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97 och 98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkten 107.

*Anslag
till tekniska
högskolan.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för tekniska högskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för tekniska högskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40, dels ock till Tekniska högskolan: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,047,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att vid tekniska högskolan skulle inrättas fyra docentstipendier à 6,800 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herrar *G. Rahmn* och *H. Nordenson* väckt motion (I: 76), vari, så vitt nu var i fråga, hemställt, att riksdagen ville besluta, att för budgetåret 1939/40 sex docentstipendier à 6,800 kronor skulle utgå till tekniska högskolan;

Anslag till tekniska högskolan. (Forts.)

dels ock en inom första kammaren av herr *G. Rahmn* m. fl. väckt motion (I: 143), vari, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att med 34,340 kronor höja det i Kungl. Maj:ts proposition nr 1 under åttonde huvudtiteln till årets riksdag begärda anslaget för tekniska högskolans biblioteks lönestat, eller från 9,300 till 43,640 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å herrar Rahmns och Nordensons samt herr Rahmns m. fl. berörda motioner (I: 76 och I: 143), i den mån motionerna skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för tekniska högskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för tekniska högskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

c) till Tekniska högskolan: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,047,000 kronor.

Herr **Nordenson**: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Rahmn i ett par motioner gjort särskilda yrkanden här, dels att på tekniska högskolans stat måtte upptagas sex docentstipendier i stället för fyra, dels att väsentligt förhöjt anslag måtte lämnas till bibliotek, och i samband därmed även att motsvarande förstärkningar skulle ske vid Chalmers tekniska högskola. Det är med mycket stort beklagande jag ser, att utskottet inte har behjärtat dessa synpunkter.

Båda dessa yrkanden äro utslag av ett alldeles särskilt önskemål från min sida och, som jag tror, i mycket hög grad även från industriens sida, nämligen att man skulle såvitt möjligt behjarta det krav på ökat stöd till teknisk forskning, som har framställts från många håll och som även har livligt behjärtats i flera uttalanden från regeringshåll. Denna fråga är visserligen nu föremål för en del undersökningar och för överläggningar mellan regeringen och industriens representanter, men det har synts mig angeläget, att man redan nu om möjligt skulle vidtaga några åtgärder för att åstadkomma behövlig rättelse på denna punkt. Högskolans styrelse har ju yrkat, att det skulle beviljas tolv docentstipendier. Detta har nedprutats till fyra i den kungliga propositionen. Vi motionärer ha begärt sex, och jag måste livligt beklaga, att icke detta har kunnat medgivas. Det är nämligen ytterligt angeläget, att något åtgöres för att i ökad grad skapa möjligheter för utbildning av personer med kvalifikationer för teknisk forskning. Detta måste ske i anslutning till våra tekniska högskolor och kan, såvitt jag förstår, inte ske annat än genom att man lämnar något understöd åt de personer, som vilja ägna sig åt detta. Man kan knappast begära, att personer skola offra tid på sådan utbildning utan något som helst stöd. På samma sätt är yrkandet om höjt anslag till biblioteket ett led i denna strävan, alldenstund det är av utomordentlig vikt för åstadkommande av en teknisk forskning att äga stöd i väl utrustade bibliotek, som möjliggöra den nödiga dokumenteringen.

Orsaken till att jag nu särskilt vill understryka dessa saker är, att det synes mig, att utskottet i alltför ringa grad har behjärtat syftemålet med detta. Utskottet medger visserligen, att det kunde vara önskvärt med en översyn av våra tekniska högskolors organisation, men framhåller, att detta bör ske huvudsakligen i besparingssyfte och att man, i den mån det går, skall se till, »att den högre tekniska undervisningen vid varje särskild tidpunkt» skall »hållas på höjden av utveckling, utan att dock detta skulle behöva medföra avsevärt öka-

Anslag till tekniska högskolan. (Forts.)
de kostnader för statsverket». Jag tror, att det är alldeles nödvändigt, att vi se den saken klart i ögonen, att skola vi åstadkomma ett verkligt stöd åt teknisk forskning, vilket jag tror är en sak av utomordentlig betydelse för vår fortsatta industriella utveckling, så måste vi räkna med, att detta kommer att medföra vissa kostnader och kostnader, som med rätta böra bäras av statsverket, alldenstund det just gäller åtgärder av undervisningskaraktär, d. v. s. möjliggörandet av utbildning av de erforderliga krafterna. Jag tror, att denna fråga är av en sådan utomordentligt stor vikt — den omfattas också glädjande nog med stort intresse från alla partier — att vi måste räkna med att verkligen satsa någonting för att åstadkomma vad vi här vilja.

Jag har naturligtvis intet yrkande, men jag vill uttala den livliga förhoppningen, att statsutskottet framdeles måtte mera behjerta dessa synpunkter och ställa sig mera förstående till nödvändigheten att verkligen satsa någonting här, detta i den bestämda förvisningen, att det är medel, som komma att föränta sig väl i hela vår folkhushållning.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det egendomliga inträffar här, att statsutskottets andra avdelning och motionärerna äro alldeles överens i hela resonemanget, men jag kan mycket väl förstå, att när motionärerna inte ha fått sin kläm bifallen, så äro de benägna att läsa denna motivering litet surare än vad som verkligen är av behovet påkallat. Jag undrar, om herr Nordenson någon gång förut varit med om att statsutskottet, vars skyldighet det är att iakttaga största möjliga sparsamhet, har på grund av en motion alldeles opåkallat, visserligen, inte gått med på vad motionen begär men skrivit i motionens syfte på det sätt, som framgår av vad herr Nordenson här läste upp. Utskottet och avdelningen ha varit så intresserade av denna sak, att här rekommenderas Kungl. Maj:t att företa en översyn, en översyn som avser precis vad motionärerna önska både i fråga om docenter och bibliotek. Men är det ändå inte för mycket begärt, herr Nordenson, att vi skulle ha skrivit på det sättet, att vi vilja, att den högre tekniska undervisningen vid varje särskild tidpunkt skall hållas på höjden av utvecklingen, även om det skulle behöva medföra avsevärt ökade kostnader för statsverket? Det ligger inte precis i statsutskottets riktning att skriva på det sättet. Utskottet har emellertid här gått ifrån sitt vanliga skrivsätt så pass mycket, att utskottet erkänt, att vi inte komma ifrån med de nuvarande kostnaderna. Men statsutskottet säger: vi vilja ändå gärna, att kostnaderna inte avsevärt skola ökas. Jag kan inte finna annat än att motionen verkligen av utskottet behandlats på ett i betraktande av detta utskotts sedvänjor ovanligt tillmötesgående sätt.

Vad docentstipendierna beträffar, är det en sak, som motionärerna säkert lagt märke till och som väl ändå kan anses utgöra någon förklaring till att statsutskottet icke vill springa ifrån Kungl. Maj:ts förslag beträffande antalet. Departementschefen har uttalat, att en viss försiktighet synes böra iakttagas vid förening av docentstipendier med speciallärare- eller annan lärarebefattning. Jag är övertygad om att motionärerna med sin allmänna inställning också äro rädda för den saken. På det sättet kunna ju dessa duktiga forskare, som vi gärna tro att docenterna äro, komma att dragas ifrån forskningen, visserligen till förmån för undervisningen, om så skulle vara, men dock till andra uppgifter än dessa docentstipendier i första hand avse. Personligen har jag brukat så långt som möjligt i statsutskottet gå in för docentstipendier, och jag gör intet undantag från min allmänna inställning därvidlag vid detta tillfälle, men detta departementschefens skäl anser jag vara av en sådan tyngd, att man är skyldig ta hänsyn till det. I och med denna översyn, som statsutskottet rekommenderar, har väg brutits för ett högre antal stipendier, vilket ju inte hel-

Anslag till tekniska högskolan. (Forts.)

ler departementschefen principiellt motsatt sig. Jag är glad om denna översyn kommer till stånd, och jag känner på mig, att motionärerna komma att göra det mesta de kunna för att påskynda den.

Jag är ledsn över att jag tagit så pass lång tid i anspråk för att yttra mig, men jag ville gärna, att motionärerna skola förstå, att det inte alls finns en sådan motsättning mellan deras allmänna inriktning och statsutskottets, som kom till uttryck i herr Nordensons uttalande. Det var därför, jag måste gå något närmare in på saken. Följaktligen, herr talman, anser jag, att jag inte på något sätt går emot motionärernas intresse, när jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 108—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkten 123.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkten 125.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 126.

Lades till handlingarna.

Punkten 127.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 128.

Lades till handlingarna.

Punkterna 129—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkten 134.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

*Anslag till
resestipendier
åt folkskol-
lärare m. fl.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Högre folkskolor: Resestipendier åt lärare i främmande levande språk för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 1,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 38) och den andra inom andra kammaren av herr *L. V. Lindén* (II: 88), vari hemställts, att riksdagen till resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarier, lärare vid småskoleseminarier, lärare vid folkskolor, lärare vid fortsättningsskolor, lärare vid småskolor, lärare vid mindre folkskolor, biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid högre folkskolor, föreståndare och lärare vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter) samt vid skyddshem ävensom åt statens folkskolinspektörer ville för budgetåret 1939/40 bevilja ett anslag av 30,000 kronor, att utgå enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva;

dels ock en inom första kammaren av herr *E. Sjödahl* väckt motion (I: 78), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta till resestipendier åt lärare vid folk- och småskoleseminarier för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 4,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar *Normans* och *Lindéns* samt herr *Sjödahls* berörda motioner (I: 38 och II: 88 samt I: 78), måtte till Resestipendier åt lärare vid vissa till folkundervisningen hörande läroanstalter för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Herr Brandt: Jag ber kammaren inte misstycka, att jag ett ögonblick upp-tar dess tid för att föra talan för den lilla ämbetsmannakår, som jag tillhör, nämligen statens folkskolinspektörer. Det är mycket glädjande, att resesti-

Anslag till resestipendier åt folkskollärare m. fl. (Forts.)

pendierna äntligen här återkomma, även om det belopp, som väl riksdagen nu kommer att anslå, är åtskilligt mindre än det skolöverstyrelsen föreslog. Skolöverstyrelsen föreslog 30,000 kronor, och det är inte för mycket med tanke på den väldiga lärarekår, som frågan gäller. Emellertid får man vara tacksam för vad man nu torde få.

Men folkskolinspektörerna få inte komma med i år. Visserligen har utskottet sagt, att det förväntas, att Kungl. Maj:t låter dem följa med nästa år. Jag vill nämna, att under de 26 år, jag varit statens folkskolinspektör, har jag inte en enda gång varit i tillfälle att konkurrera om stipendier för resor, ty det har inte funnits några. Det är ju alldeles klart, att om det har betydelse för lärarna att få resa ut och se sig omkring, måste ju betydelsen vara minst lika stor för folkskolsinspektörer, som liksom stå i centrum för folkskolundervisningen på landsbygden och även i städerna och där förmedla till lärarna runt omkring de erfarenheter, man kan få.

Jag har vågat begära ordet, naturligtvis inte för att framställa något yrkande, utan bara för att understryka inför kammaren, hur oriktigt, till och med orimligt det varit, att även förr i tiden, då stipendier utgingo, inspektörerna inte fingo vara med om dem och att nu, då stipendierna återkomma, inspektörerna inte heller få vara med från början. Men, som sagt, det kommer, och vi tacka för utskottets uppmärksamhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 157.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

- a) godkänna under punkten införd personalförteckning för folkskolinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;
- b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för folkskolinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;
- c) till Folkskolinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 619,400 kronor.

*Anslag
till folkskol-
inspektionen.*

Herr Brandt: Det gäller här en fråga, liknande den föregående, där något särskilt yrkande ju inte kan framställas.

Det är en känd sak, och det framgår också av statsutskottets uttalande, att inspektörernas arbetsbörda under de senare åren ökats oerhört, framför allt rent expeditionellt. Nu hade skolöverstyrelsen föreslagit, att ersättningen till expeditionsbiträde skulle höjas ifrån 450 till 1,000 kronor. Det är, som synes, en mycket betydande höjning, men överstyrelsen har, synes det, också övertygande motiverat sin framställning.

Jag talar här inte alls i något personligt intresse, och jag finner angeläget vara att understryka detta, ty Dalarnas östra inspektionsområde, som är mitt, är så pass väl ställt organisatoriskt och pedagogiskt, att arbetsbördan, som expeditionellt sett visserligen torde ha ökats med omkring 100 procent det sista decenniet, i alla fall torde vara mindre än på många andra håll. Jag är lycklig nog att överallt i skoldistriktet ha överlärare, och de 39 veckorna äro praktiskt taget redan genomförda där. Men det finns inspektörer, med distrikt utan många överlärare, och vilkas arbetsbörda har ökats med flera hundra procent. Jag kan nämna, att en inspektör uppger — säkerligen korrekt — till skolöverstyrelsen, att antalet diarieförda ärenden under senare åren ökats med 300 pro-

Anslag till folkskolinspektionen. (Forts.)
cent. Det är därför, överstyrelsen föreslår denna betydande ökning av anslaget.

Nu har departementschefen sagt, att han i lika hög grad som skolöverstyrelsen behjärtar dessa synpunkter. Han nämner — och det gläder ju inspektörerna — att framgången av de åtgärder, som av statsmakterna vidtagas till folkundervisningens förbättrande, till icke ringa del är beroende av inspektörernas insatser. Emellertid, menar han, har denna fråga om expeditionersättningen sammanhang med frågan om en viss omorganisation av skolöverstyrelsen. Det kunde hända, att vissa ärenden, t. ex. granskningen av statsbidragen, komma att överflyttas från inspektörerna till skolöverstyrelsen, och då menar statsrådet, att det i avvaktan på detta kan räcka med en höjning endast med 200 kronor.

Det är ju en väldig skillnad, när överstyrelsen föreslår en ökning av 550 kronor, medan statsrådet anser, att det kan räcka med en ökning av 200 kronor. Han har dock icke anfört några skäl för detta. Skolöverstyrelsen har däremot angivit sina motiv. Alltnog, jag har velat begagna detta tillfälle att erinra kammaren om att det verkligen är riktigt, att arbetsbördan rent expeditionellt är så stor, att varje inspektör strängt taget borde försöka åstadkomma en personlighetsklyvning, så att en del av honom sutte hemma varje dag och skötte kontoret och en annan del vore ute och inspekterade. Som det nu är, är det faktiskt för många inspektörer omöjligt att hinna med bägge uppgifterna.

Jag har inget yrkande utan har endast velat understryka de synpunkter, som framförts såväl av departementschefen som av utskottet.

Herr Olsson, Oscar: Jag var inte riktigt beredd på att talaren skulle sluta med detta erkännande åt departementschefen och utskottet, och det var därför jag begärde ordet. Efter detta erkännande har jag ingenting att tillägga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt.

Punkten 158.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkten 160.

*Anslag
till avlöning
åt lärare i
slöjd m. m.*

Under punkten 156 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i gällande grunder för statsbidrag till undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola samt vid vissa sjukvårdsanstalter och barnhem, att träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939,

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,650,000 kronor,

dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärarinnor i hushållsgöröml vid egentliga folkskolor m. m. för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

I sitt anförande till statsrådsprotokollet i ärendet hade departementschefen framhållit, att folk- och småskollärare måste anses skyldiga att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstege den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket lärarnas undervisningsskyldighet av vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen nedsatts.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* (I: 25) och den andra inom andra kammaren av herr *L. V. Lindén* (II: 72), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag under punkt 156 av åttonde huvudtiteln ville för sin del besluta,

1:o) att bestämmelserna rörande statsbidrag för undervisning i slöjd skulle så jämkas, att statsbidrag finge utgå dels enligt skolöverstyrelsens förslag för två slöjddavdelningar, då antalet lärjungar uppginge till minst 20, och dels för högst 136, 144 eller 156 timmar årligen, beroende på om läsåret omfattade $34\frac{1}{2}$, $36\frac{1}{2}$ eller 39 veckor, om och under villkor att slöjdundervisningen vore anordnad hela läsåret med fyra timmar i veckan, men eljest för högst 128 timmar,

2:o) att uttala, att slöjdundervisningen icke borde inräknas i den i tjänstgöringsreglementet för lärare vid folk- och småskolor angivna maximitjänstgöring per vecka, som vederbörande lärare mot åtnjutande av de i reglementet angivna löneförmånerna skulle vara skyldig fullgöra, samt

3:o) att de härav betingade höjningarna av förslagsanslaget till Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd etc. måtte av riksdagen beviljas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Holmström* m. fl. (I: 144) och den andra inom andra kammaren av herr *R. Lundqvist* m. fl. (II: 129), vari hemställts,

1:o) att riksdagen måtte fastställa ett arvode av 1 krona 60 öre per undervisningstimme åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor;

2:o) att det statsanslagsberättigade timantalet måtte ökas till högst 136, 144 och 156 timmar för respektive $34\frac{1}{2}$, $36\frac{1}{2}$ och 39 veckors lästid samt

3:o) att statsbidrag måtte utgå för två slöjddavdelningar, då antalet lärjungar uppginge till minst 20;

dels ock en inom andra kammaren av herr *G. M. Fredberg* väckt motion (II: 209), vari hemställts, att riksdagen måtte, i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, vid inarbetande av dyrtidstillägget i nu utgående ersättning för undervisning i slöjd vid folkskola m. m. besluta, att densamma skulle bestämmas till kronor 1:60 per timme.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Fredbergs berörda motion (II: 209),

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över eklestikären den 4 januari 1939 föreslagna ändringarna i gällande grunder för statsbidrag till undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola samt vid vissa sjukvårdsanstalter och barnhem, att träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939;

b) till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,650,000 kronor;

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

c) till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärarinnor i hushållsgöromål vid egentliga folkskolor m. m. för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

2) att de av herrar Norman och Lindén samt Holmström m. fl. och Lundqvist m. fl. väckta motionerna (I: 25 och II: 72 samt I: 144 och II: 129) måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Vad härefter angår frågan om skyldighet för folk- och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket undervisningsskyldigheten av vederbörande myndighet nedsatts, har utskottet ej kunnat nu bedöma i vilken utsträckning en dylik bestämmelse kan röna inverkan av statsmakternas blivande beslut med avseende å den svävande frågan om utsträckning av lästidens längd. Utskottet anser sig dock kunna uttala, att ett inräknande av slöjdundervisningen i ovan angivna maximitjänstgöring icke i nämnvärd mån synes komma att i ekonomiskt hänseende oförmånligt påverka folkskollärarnas löneförhållanden, men däremot torde kunna i högre grad medföra ett åläggande för småskollärarinnorna att bestrida slöjdundervisning utan rätt till särskild ersättning härför. Utskottet utgår ifrån, att Kungl. Maj:t vid vederbörliga författningsbestämmelsers utfärdande har sin uppmärksamhet riktad på önskvärdheten av att småskollärarinnorna om möjligt icke, vad skyldigheten att bestrida undervisning i slöjd beträffar, försättas i en jämförelsevis sämre ställning än folkskollärarna, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vara skyldiga bestrida slöjdundervisning under två veckotimmar utöver minimitjänstgöringstiden.»

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Nisser*, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Närlinge* och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade;

2) av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits.

I herr *Johanssons* i Fredrikslund m. fl. reservation hade föreslagits, att nyss återgivna del av utskottets motivering skulle avfattas sålunda:

»Vad härefter angår frågan om skyldighet för folk- och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket undervisningsskyldigheten av vederbörande myndighet nedsatts, kan utskottet ansluta sig till vad departementschefen anfört.»

I den av herr *Oscar Olsson* avgivna reservationen hade för samma del av motiveringen påyrkats följande lydelse:

»Vad härefter angår — — — (= utskottet) — — — lästidens längd. Utskottet anser sig dock kunna uttala, att visserligen ett inräknande av slöjdundervisningen i ovan angivna maximitjänstgöring icke i avsevärd mån synes komma att i ekonomiskt hänseende oförmånligt påverka folkskollärarnas löneförhöjningar, men att å andra sidan statens besparing på grund av den ifrågasatta åtgärden torde bliva tämligen obetydlig. Däremot skulle det bliva i högre grad

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

ekonomiskt kännbart för småskollärarinnorna att bestrida slöjdundervisning utan rätt till särskild ersättning härför. En dylik reducering av folkskolläroarnas och småskollärarinnornas löneinkomster anser utskottet sig icke kunna tillstyrka. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t vid vederbörliga författningsbestämmelsers utfärdande beaktar vad utskottet sålunda anför.»

Herr Carlström: Herr talman! I förevarande punkt har herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivit en reservation. Denna reservation går ut på att utskottet hade bort ansluta sig till propositionen i den del, som avser skyldighet för folkskollärare och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd inom ramen av den tid, som är fastställd för läraretjänstgöringen i övrigt, i stället för att göra detta mycket svävande uttalande i frågan, som utskottet här gör. Departementschefen säger i fråga om denna undervisning, att han för sin del anser, att folk- och småskollärare måste anses skyldiga att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd liksom i annat ämne därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket lärarnas undervisningsskyldighet av vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen nedsetts. Och vidare säger han, att slöjdarvode sålunda i förekommande fall bör utgå allenast för det antal slöjdtimmar, varmed maximitjänstgöringen eller nämnda veckotimtal överskrides.

Det uttalande, som göres här av departementschefen, är mycket klart och bestämt. Man vet vad man har att rätta sig efter, om det blir antaget av riksdagen. Följes däremot utskottsmajoritetens förslag, så lämnas denna fråga delvis öppen, eller uttalandet kan åtminstone ge anledning till misstolkningar, som kunna bli ganska besvärande. Det är, som sagt, av denna anledning, som reservanterna ha ansett det vara riktigt att följa vad departementschefen här uttalat, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Slöjd ingår inte som obligatoriskt ämne på folkskolans läroplan, och slöjdundervisningen har därför alltid medfört extra betalning för de lärare, som ha tjänstgjort som slöjdlärare. 1936 års lönesakkunniga förde på tal att ålägga lärare att undervisa i slöjd utan särskild ersättning, om de annars inte kommo upp till maximitjänstgöring. Kungl. Maj:t tog vid löneregleringen 1937 bestämt avstånd från denna synpunkt av 1936 års lönesakkunniga. Enligt den mening, som uttalades i 1937 års kungl. proposition till riksdagen, skulle slöjden fortfarande stå som ett icke obligatoriskt ämne, och ersättning skulle således liksom förut utgå till lärare i slöjd. I årets proposition föreslås, att de folkskollärare och småskollärarinnor, vilkas tjänstgöring icke uppgår till dem åliggande maximitjänstgöring, skola kunna åläggas att utfylla sitt timantal upp till maximigränsen med slöjd utan extra betalning. Principiellt torde Kungl. Maj:t nog kunna sägas ha rätt i att när en maximitjänstgöring fastställs, så skall vederbörande befattningshavare vara skyldig att utan särskild ersättning tjänstgöra upp till gränsen för maximitiden. Men nu består livet inte bara av principer, utan livet består huvudsakligen av tillämpningen av principerna, och det är det, som här vållar åtskilliga betänkligheter, som ha kommit till synes både i statsutskottets utlåtande och i all synnerhet i min vid utlåtandet fogade reservation.

Det är ju tydligen på det sättet, att det här är fråga om att efter löneregleringen ålägga tjänstnehavarna att utan ersättning tjänstgöra längre tid än som vid löneregleringen ifrågasattes. Men det tillkommer en sak, som är betänkligare. Det gäller här både folkskollärarna och småskollärarinnorna, och

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

hade det bara gällt folkskollärarna, hade jag nog inte bråkat och kanske inte någon annan heller. Folkskollärarna ha en maximitjänstgöring av 28—30 timmar enligt lagen, men i verkligheten tjänstgöra de i allmänhet 30 timmar. Det är således praktiskt taget ingenting, som berövas folkskollärarna i fråga om deras avlöning genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det finns vissa folkskollärare, som ha en tjänstgöring av 28 timmar, nämligen folkskollärarna i A-skolorna, som tjänstgöra 28 timmar vart femte år vid sjuåriga folkskolor och vart fjärde år vid sexåriga folkskolor. Om man slår ut det på hela tiden, skulle man kunna säga, att vissa folkskollärare, dock inte hälften av alla, årligen åläggas 20 minuters längre undervisningstid i veckan utan ersättning, och det är ju ingenting att bråka om. Å andra sidan skulle man kunna fråga, då det gäller en sådan småsak: vad har Kungl. Maj:t kunnat tänka sig att vinna på att göra denna förändring? Ekonomiskt kan det väl inte betyda så värst mycket.

Men nu kommer det, som är det betänkliga i saken, och det är, att för tusentals småskollärarinnor gäller det inte 20 minuters ökning av lästiden per vecka utan ersättning, utan det gäller upp till fyra timmars extra tjänstgöring utan någon ersättning. Det är så, att småskollärarinnorna fingo sig ålagd vid genomförandet av 1937 års lönereglering en tjänstgöring från 24 till 28 timmar. 28 timmar är det emellertid inte många som ha. Det är således inte många av dem, som skulle undgå verklig lönereducering, om Kungl. Maj:ts förslag ginge igenom. Om man ser på, hur det är ställt för småskollärarinnorna, finner man, att i småskolans a-form har man vart annat år 24 timmars undervisning och vart annat år 26. Småskollärarinnorna vid a-skolorna skulle således vart annat år komma upp till en ökning av fyra timmars tjänstgöring och vart annat år två. Vid sådana skolor tjänstgöra 4,096 småskollärarinnor. Det är bortåt halva antalet, som på det sättet skulle utan ersättning få sin tjänstgöring ökad med två timmar vart annat år och fyra timmar vart annat.

Vad b-skolans lärarinnor beträffar, äro de 5,741 och tjänstgöra i vanliga fall 26 timmar i veckan, i några fall 28. De få en ökning av sin tjänstgöring med två timmar. 10,000 småskollärarinnor få således sin tjänstgöring ökad med två eller fyra timmar i veckan utan ersättning.

Hur många är det, som ha 28 timmars tjänstgöring? I c-skolorna är det 356, utom dem, som i de andra skolformerna tjänstgöra upp på folkskolestadiet eller med växellov. I stort sett föreslås således här en förändring av lönebestämmelserna, som för folkskollärarna inte ens skulle betyda, att hälften av dem får 20 minuters ökad veckotjänstgöring om året — majoriteten skulle inte alls få någon ökning genom denna bestämmelse — men som för småskollärarinnorna betyder att de ånyo sättas i en särklass, så att de så gott som alle sammans skola få en ökad tjänstgöring av mellan två och fyra timmar.

Nu frågar man sig ju onekligen: är det rätt, att den ekonomiskt svagast ställda delen av kåren genom en sådan anordning skall gå miste om väsentliga löneförmåner, när den starkast ställda slipper alldeles undan? Det kan jag inte finna. Att småskollärarinnornas maximitjänstgöring höjdes till 28 timmar, berodde inte på att man ville, att de i allmänhet skulle ha 28 timmars tjänstgöring, utan det berodde på att man ville få den lilla gruppen av 300—400 småskollärarinnor in under bestämmelserna, och nu skall hela kåren, därför att man vidtog denna försiktighetsåtgärd, få två timmars ökad tjänstgöring.

Jag vet inte, om denna sak i högre grad intresserar kammarens ledamöter. Jag antar att den intresserar småskollärarinnorna i mycket hög grad och folkskollärarekåren över huvud taget. Det är ju så stora händelser, som nu föregå ute i världen, att det kanske kan synas litet underligt att göra väsen av en sådan fråga som denna. Men just därför att det gäller den svagast avlönade

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

delen av kåren anser jag ändå, att jag bör åtminstone säga ifrån till dem som höra på och äro intresserade av detta, vad saken i grund och botten gäller.

Man försökte inom utskottet under diskussionen att komma ifrån saken genom att säga: »Ja, men småskolläraryrinnorna fingo ju mer än Kungl. Maj:t föreslagit vid löneregleringen.» Det är sant, men det var inte alla, och framför allt kan man inte säga det om dem, som det här gäller. Det var de, som hade mindre tjänstgöring än 39 veckor om året, som kommo i den gynnsamma situationen. Följaktligen föreligger här ett förslag ifrån Kungl. Maj:t om en faktisk försämring i de bestående löneförhållandena för praktiskt taget småskolläraryrinnorna i dess helhet, och på grund av att jag inte kan vara med om en sådan förändring har jag reserverat mig.

Vad är skillnaden mellan min ståndpunkt och utskottets? Det är den, att statsutskottet erkänner mina synpunkter rent principiellt, men anser sig ha svårigheter att komma någon vart. Statsutskottet föreslår i ett uttalande, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, som jag nu talat om, så att småskolläraryrinnorna om möjligt icke försättas i en jämförelsevis sämre ställning än folkskollärarna, vad skyldigheten att bestrida undervisning i slöjd beträffar.

Den första talaren har rätt i sin uppfattning, att detta är ett mycket dunkelt tal. Skall det tolkas efter bokstaven, skola småskolläraryrinnorna, såsom jag visat, kunna åläggas en ökad tjänstgöring av 20 minuter i veckan utan ersättning, ty det är ju det, som det gäller för de folkskollärare, som här komma i betraktande. Men det kan ju inte vara meningen. Meningen är tydligen, att småskolläraryrinnorna icke skola få påläggas mer än två timmars tjänstgöring utan ersättning. Detta borde då ha stått utsagt, för att man skulle vara säker. Men så är det dessutom inskjutet ett »om möjligt», som ingen vet, vad det betyder, och eftersom jag inte gärna går in på saker och ting, om vilka jag ingenting vet, så kan jag inte vara med på att taga utskottets förslag utan jag, herr talman, måste till den kraft och verkan det hava kan, yrka bifall till den av mig vid punkten fogade reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Jag tillhör, som jag redan anmärkt, icke i år utskottets andra avdelning. Jag har därför icke deltagit i det förberedande arbetet på denna fråga, men jag har i utskottets plenum anslutit mig till avdelningens av utskottets majoritet antagna förslag. Som kammarens ledamöter kunnat höra av det anförande herr Oscar Olsson här hållit, är det inte någon principiell skillnad mellan hans ståndpunkt och den ståndpunkt utskottsmajoriteten intagit, och i själva verket är det heller inte något större svalg befast mellan utskottets ståndpunkt och den, som har intagits av herr Johanson i Fredrikslund m. fl. Skillnaden är den, att utskottsmajoriteten har funnit Kungl. Maj:ts formulering vara visserligen klar och bestämd, som herr Carlström sade, men tillika så schematisk, att den, om den tillämpas efter linjalen, lätt komme att medföra eller kanske oundvikligen skulle medföra ganska orättvisa konsekvenser.

Det är naturligtvis alltid bekvämt att gå efter ett schema och en linjal, men det tillhör oss här i riksdagen att också se till, att icke medborgare i landet behandlas på ett sätt, som av dem kanske med fog uppfattas såsom hårdhänt och mindre rättvist. Detta skulle, som utskottet har velat fästa uppmärksamheten på, bli följden beträffande småskolläraryrinnorna.

Jag behöver inte närmare gå in på detaljerna i ärendet, eftersom dessa så utförligt och med siffror ha belysts av herr Oscar Olsson. Men det är alldeles tydligt, att ett fullföljande av denna princip om inräkandet av slöjdunder-

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

visningen i maximitjänstgöringen för folkskollärare och folkskollärarynnor samt för småskollärarynnor skulle drabba dessa två kårer på synnerligen olika sätt. Medan det blir föga kännbart för den ena kategorien, folkskollärare och folkskollärarynnor, kommer det att vid jämförelse med förutvarande förhållande bli mycket kännbart för småskollärarynnorna.

Man kan för övrigt, fränsett denna synpunkt, rikta även andra anmärkningar mot det nu föreslagna systemet, vilket har skett i den motion, som delvis är intagen i utskottets utlåtande. Man kan bland annat erinra om att icke alla lärare, av vilka maximitjänstgöringstiden hittills ej uttagits, precis äro de allra lämpligaste lärarna vid slöjdundervisning; alltså kan själva den praktiska ändamålsenligheten av systemet i detta fall ifrågasättas.

Jag skall emellertid fatta mig kort och vill endast framhålla, att vad utskottet här äsyftat är att till Kungl. Maj:t rikta en vädjan att vid utfärdandet och tillämpningen av bestämmelserna se till, att man förfar så mänskligt och skonsamt som möjligt med den lärarekår, som här satts i det mest utsatta läget, nämligen småskollärarynnorna. Här föreslås icke någon radikal förändring av dessa principer, utan framställningen bottnar i de allmänna synpunkter, som jag nu har berört. Det skulle förvåna mig mycket, om riksdagen skulle finna det olämpligt att gå med på den av utskottet gjorda framställningen. Herr Oscar Olsson har ju medgivit, att hans reservation i själva verket icke på något väsentligt sätt skiljer sig därifrån. Jag skall villigt medgiva att några bestämda och klara linjer icke av utskottet kunnat uppdragas. Det gäller här väsentligen en tillämpningsfråga, och det är svårt att i sådana fall uppdraga några bestämda direktiv. Vi ha dock här velat ge ett allmänt direktiv, som kort och gott kan sammanfattas i att vi önska få till stånd ett såvitt möjligt humant och rättvist tillvägagångssätt.

Om en sådan allmän vädjan torde kammarens ledamöter med det bästa samvete i världen kunna förena sig, och det är i denna förvisning, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Norman: Herr talman! Frågan här gäller, vilka regler som skola tillämpas beträffande statsbidrag till slöjdundervisningen. Vad som här bestämmas har sina återverkningar dels beträffande slöjdundervisningens effektivitet, dels på slöjdundervisarnas löneförhållanden och dels i vissa och kanske rätt många fall på de kommunala ekonomiska intressena. Tillsammans med herr Lindén i andra kammaren har jag i en motion framfört en del önskemål beträffande dessa regler i syfte att tillgodose de olika intressen, som här kunna göra sig gällande.

Beträffande frågan om slöjdundervisningens effektivitet är det särskilt ett spörsmål, som hittills icke har diskuterats här men som är av rätt stor betydelse i detta sammanhang, och det är: när skall man ha rätt att upprätta två slöjddavdelningar, d. v. s. vilket antal slöjdelever skall vara anmält för att man skall i detta fall kunna få dela upp dem på två grupper? I motionen har även framställts en önskan om att riksdagen skulle uttala sig för den siffra, som skolöverstyrelsen i detta fall har föreslagit, nämligen att en uppdelning i två grupper skall få ske, när man har tjugo elever.

Statsutskottet har beaktat dessa önskemål men inte direkt velat ge Kungl. Maj:t sådana synpunkter, som omedelbart skulle reglera denna fråga, utan utskottet har framhållit önskvärdheten av att Kungl. Maj:t närmare överväger, hur det skall stadgas beträffande statsbidragsreglerna i dessa fall. Jag tror, att det skulle vara av synnerligen stort värde, om man kunde få möjlighet att

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

minska det antal elever, som fordras för uppdelning av slöjdundervisningen i två grupper enligt de regler, som nu äro avsedda att gälla, från 24 och ned till högst 20 elever. Enligt nuvarande bestämmelser blir resultatet, antingen att man får för många elever i en slöjdgrupp, vilket menligt inverkar på effektiviteten av undervisningen, eller också att en del av de elever, som önska åtnjuta slöjdundervisning, icke kunna få deltaga i denna, och det förhållandet är vad träslöjden för gossar beträffar nog det vanliga, där man inte har tillräckliga utrymmen, tillräckligt antal slöjdbänkar och dylikt för att överhuvud taget undervisa mer än det lagstadgade minimiantalet, 15 elever på en gång, bortsett från de mycket stora svårigheter, som inom detta undervisningsämne, där undervisningen ju måste vara direkt individuell, föreligga för att undervisa ett större antal elever. Jag uttalar därför den förhoppningen, att herr ecklesiastikministern skall beakta de synpunkter, som statsutskottet här dock har visat ett visst intresse och en viss välvilja för.

En annan fråga i detta sammanhang är den: till huru många timmars undervisning per läsår skall slöjdundervisningen få statsbidrag? För närvarande är detta timantal fastställt till 128, och det har särskilt från skolöverstyrelsens sida ifrågasatts, att slöjdundervisningen i regel bör omfatta samma tid som läsåret, d. v. s. att man i regel slöjdar fyra timmar i veckan under de undervisningsveckor, som äro fastställda i reglementet. Det skulle för ett förverkligande av detta förslag behövas ett ökat statsbidrag vid olika timantal, allt eftersom lästiden är 36½ eller 39 veckor. Det kan vara tveksamt, hurvida det kan vara ändamålsenligt att generellt tillämpa en sådan regel, att slöjdundervisningen lämpligast skall pågå alla undervisningsveckor, men det bör finnas möjlighet för sådana skoldistrikt, där det går för sig att så organisera undervisningen, att få göra det med tillhjälp av ett ökat statsbidrag. Även i detta fall har statsutskottet ställt sig välvilligt till motionärernas önskemål, och jag ber att få understryka den förhoppning, som jag nyss uttalade, att Kungl. Maj:t också skall beakta de synpunkter, som härvidlag framförts. I båda dessa fall är det närmast och kanske, kan man säga, uteslutande fråga om åtgärder, som syfta till att stärka slöjdundervisningens effektivitet.

Vad den tredje delen av detta spörsmål beträffar, och det är den, som här har förut diskuterats, är det både ett undervisningsintresse och ett löneintresse för undervisarna, och det kan också vara ett kommunalt ekonomiskt intresse, som knyter sig till de bestämmelser, som här bliva återgivna. Jag skall icke på något utförligare sätt gå in på vad som här föreslås från statsutskottet, från de olika reservanterna och från Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen. Detta har ju redan refererats. Jag skall i stället försöka belysa detta spörsmål genom att utgå ifrån det enskilda exemplet. Jag undersöker då, hur dessa tillämpningsregler komma att återverka på det skoldistrikt, som jag bäst känner till. Där ha vi tre A-skolor, belägna inom ett ganska begränsat geografiskt område, där det således går ganska lätt att dirigera lärarkrafterna vid de olika skolorna i nödfall över till någon av de andra av dessa tre skolor inom distriktet. Där tjänstgöra för närvarande nio folkskollärare, sex folkskollärarinnor och tio småskollärarinnor. Av folkskollärarna hava sex slöjdundervisning men tre av olika anledningar icke någon slöjdundervisning. Tjänstgöringstiden för folkskollärarna per vecka är i regel 30 timmar, alltså maximitjänstgöring, men under det år, då de undervisa i tredje klassen, hava de 28 timmars maximitjänstgöring. Det är en sjukklassig skola, och denna tjänstgöring återkommer således, såsom herr Oscar Olsson omnämnt, vart femte år. Skulle skoldistriktet taga ut två timmars slöjdundervisning av dessa lärare utan att ge dem ersättning därför, skulle det, efter vad jag kan förstå, betyda, att dessa tre lärare, som icke ha någon slöjdundervisning, skulle det året få rycka in i en annan lärares slöjd-

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)
grupp och där fullgöra de två timmarnas tjänstgöringsskyldighet vid slöjd-
undervisningen. Och eftersom undervisning pågår även i parallellavdelning,
skulle en lärare vid sådana tillfällen få tjänstgöra där två timmar i slöjd i veckan
utan ersättning. Detta betyder, att han skulle förlora den inkomst, som fyra
timmars slöjdundervisning skulle ge, d. v. s. två timmar skulle den lärare ha,
som icke har slöjdundervisning, och två timmar skulle han göra gratis, och han
skulle således under det året inte få någon som helst inkomst från den slöjd-
grupp, där han undervisar. Jag tycker, att det ur rättvisesynpunkt bör vara
naturligt, att sådana bestämmelser tillämpas, att åtminstone inom ett och samma
skoldistrikt rättvisa skipas emellan de olika lärarkrafterna.

Det bör också beaktas, att folkskollärarinnorna ha samma tjänstgörings-
skyldighet som lärarna utan betalning. De sex folkskollärarinnorna ha icke
någon slöjdundervisning, och detta är vanligt på landsbygden, där undervis-
ningen i kvinnlig slöjd brukar handhavas av småskollärarinnorna. Det har
blivit en allmänt tillämpad regel just för att bereda dessa lärarkrafter ett till-
fälle till ökad inkomst. Dessa folkskollärarinnor ha således icke någon slöjd-
undervisning. De skulle emellertid nu på så sätt vart femte år få rycka in
och ta två timmars undervisning i kvinnlig slöjd. Samtidigt skulle småskol-
lärarinnorna — som allesamman ha slöjdundervisning — om statsutskottets
regler skulle tillämpas få undervisa två veckotimmar utan ersättning, och då
blir det precis samma återverkningar för dem som för de folkskollärare, som ha
slöjdundervisning. En folkskollärarinna skulle då få rycka in och taga två
timmar av de fyra veckotimmarna, och själv skulle småskollärarinnan få
undervisa två timmar gratis och på så sätt förlora den inkomst, som hon nu
åtnjuter för en undervisningsavdelning.

Vad nu effektiviteten av undervisningen beträffar, kan jag icke förstå
annat än att den kommer att påverkas ganska väsentligt av att befattnings-
havare, som i allmänhet icke ha ägnat sig åt denna undervisning, skola rycka
in och taga hand om eleverna, icke under hela undervisningstiden utan för
en del av densamma. Det kan inte bli samma planmässighet, samma reda
och ordning i undervisningen på så sätt, som när densamma handhaves av en
och samma lärarkraft under hela lästiden.

Vidare kunna dessa bestämmelser också komma att inverka på de kom-
munala ekonomiska intressena. Det är nämligen icke så ovanligt, att ersätt-
ningen för slöjdundervisning ute i kommunerna inte utgår endast med stats-
bidraget till denna undervisning, överhuvud taget icke utgår per undervisnings-
timme, utan efter ett bestämt årsarvode för slöjdundervisningen. Detta års-
arvode är ibland lagligen fastställt så att säga att gälla så länge befattnings-
havaren har anställning som undervisare i ämnet. Det kan t. ex. vara utlovat
i en platsannons, att vederbörande får undervisa i slöjd, och att arvodet skall
utgå med ett så och så stort belopp. Minskas emellertid statsbidraget genom
att sådana regler, som här äro angivna, fastställas, kan resultatet i vissa fall
bli en utgiftsökning för kommunerna för upprätthållandet av denna undervis-
ning.

Jag har den bestämda uppfattningen, att de i detta fall nu gällande reg-
lerna beträffande statsbidraget till slöjdundervisningen efter en förändring
skola bli synnerligen svåra att rättvist tillämpa inom de enskilda skoldistrik-
ten, att ändringen kommer att återverka ekonomiskt ofördelaktigt, framför
allt vad beträffar småskollärarinnorna, ävensom att dessa regler kunna i viss
utsträckning också komma att menligt inverka på slöjdundervisningens effek-
tivitet.

Från dessa synpunkter sett, herr talman, hemställer jag om bifall till herr
Oscar Olssons reservation.

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag hade icke tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i statsutskottet och har därför nu begärt ordet för att deklarerat min uppfattning i frågan och lägga några synpunkter på densamma.

Jag vill då redan från början säga, att jag kommer att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr J. B. Johansson i Fredrikslund m. fl. i enlighet med departementschefens förslag och enligt skolöverstyrelsens uppfattning på denna punkt.

Med anledning av att herr Oscar Olsson här nämnde, att undervisning i slöjd icke ingår såsom obligatoriskt ämne i skolorna, vill jag till en början meddela, att folkskolläraryrket enligt ett regeringsrättens utslag icke kunna kräva särskild ersättning för slöjdundervisning, då den sammanlagda tjänstgöringstiden icke överstiger den i reglementet föreskrivna. Alltså finnes det här ett domstolsutslag att åberopa. Med tanke på småskolläraryrket är det emellertid uppenbart, att småskolläraryrket avlöning är så pass låg att man från denna synpunkt sett gärna kan unna dem en inkomst av slöjdundervisning. Men deras vanliga tjänstgöringstid är så kolossalt varierande att man med hänsyn därtill skulle kunna komma att ställa dem, som undervisade i slöjd, och som finge särskild ersättning därför, i olika läge mot de andra. Det finns nämligen småskolläraryrket, som icke tjänstgöra mer än 24 timmar, men det finns också småskolläraryrket, som tjänstgöra utan slöjdundervisning i mindre folkskolor i 30 timmar per vecka, och en folkskolläraryrket vid en mindre folkskola har inte någon extra ersättning för att hon, när det gäller de obligatoriska ämnena, tjänstgör till och med 30 timmar per vecka. Ifall man skall ge de lärarinnor, som tjänstgöra exempelvis 24 timmar per vecka, särskild ersättning för slöjdundervisningen, är det uppenbart, att det blir en underlig paritet mellan denna grupp och den grupp av lärarinnor, som icke har slöjdundervisning men har så mycket längre tjänstgöringstid per vecka i alla fall.

Jag tycker icke att man skall generalisera och säga, att småskolläraryrket ställning i löneavseende skall utgöra ett avgörande motiv för att särskild ersättning skall utgå, när slöjdundervisningen kan inrymmas i den maximitid en lärare eller lärarinna enligt gällande bestämmelser skall tjänstgöra per vecka.

Jag skall nu icke länge till taga tiden i anspråk, men jag vill dock nämna något med anledning av vad herr Norman här nyss yttrade, då han gav ett exempel från sitt skoldistrikt på att lärare, som icke i regel undervisa i slöjd, vart femte år skulle få lov att göra detta. En sådan lärare är givetvis icke i besittning av den kompetens för dylik undervisning, som man bör kräva. Men jag tycker, att det vore underligt, om man icke i stället skulle kunna för denna slöjdundervisning anlita någon av de lärare, som pläga undervisa i slöjd, och giva honom särskild ersättning därför. Det vore väl en praktisk anordning i ett sådant fall, och jag tror icke, att man i det läge vari frågan nu ligger skall av det exemplet draga ut så orimliga konsekvenser som herr Norman nyss gjorde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herrar J. B. Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation.

Herr statsrådet **Engberg:** Herr talman! Egentligen är skillnaden mellan den ståndpunkt, som statsutskottets majoritet företräder beträffande spörsmålet om skyldighet att undervisa i slöjd, och den ståndpunkt, som företrädes av reservanterna, av ganska ringa betydelse. Det är nämligen på det sättet att statsutskottet förmenar, att frågan bör hållas öppen, inga dörrar böra stängas; Kungl. Maj:t bör ha fria händer att i ett annat och senare sammanhang taga ställning till denna fråga. Det ligger ju på riksdagens bord en

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

proposition om ändring av bestämmelserna beträffande lästiden, och det säger sig självt, menar man då ifrån statsutskottsmajoritetens sida — förmodar jag — att där kan det bli fråga om bestämmelser med förstärkningsanordningar, som rimligen böra prövas i samband även med detta spörsmål. Det är en ståndpunkt, som jag till fullo förstår.

Å andra sidan kan det icke skada att erinra därom, att vad som föranlett och gjort det i viss mån i sin ordning och nödvändigt för Kungl. Maj:t att framlägga sin synpunkt har varit riksdagens eget beslut av år 1937. Och eftersom jag tar ordet i första kammaren, må det vara mig tillåtet att säga, att det var vad som skedde i denna kammare den gången i lönefrågan, som lade upp utgångsläget för fortsättningen.

Jag erinrar nämligen om att i propositionen 1937 i lönefrågan hade man icke inlagt skyldigheten att meddela undervisning i slöjd i den normala undervisningsskyldigheten, utan man hade ställt den utanför. Detta sammanhänge med två ting: för det första, som herrarna erinra sig, att man ville i löneavseende inplacera vederbörande efter tjänstgöringstiden, och för det andra att man icke ville skriva ut i lönereglementet några bestämmelser om lästiden utan dessa bestämmelser skulle göras beroende av undervisningsplanerna. Det gick nu emellertid på det sättet, att första kammaren genom sitt beslut kastade det där över bord och inplacerade småskolläraryrket över hela linjen i 9 B, och den beslöt vidare, att man skulle föra in i avlöningsreglementet bestämmelserna om tjänstgöringsskyldighet. Så stodo vi där alltså med ett avlöningsreglemente, som innehöll bestämmelser för folkskollärarna om en tjänstgöring av 28—30, för småskolläraryrket av 24—28 veckotimmar.

Vad blev då följden? Jo, eftersom man i praktiken har tagit ut av folkskolläraryrket 30 timmarna, har deras undervisning i slöjd måst betalas extra som ett påbröd. Småskolläraryrket ha varit i en annan situation. De hade en maximitjänstgöring enligt lönereglementet bestämd till 28 timmar. Där de i praktiken ha haft 26 timmar, har det funnits en reserv på 2 timmar, och det har då blivit fråga om hur den rimligtvis kunde utnyttjas.

Kungl. Maj:t kan ju inte gå förbi frågan. Riksdagen underlät nämligen 1937 att i så måtto taga konsekvenserna av sitt beslut, att riksdagen inte klart sade ifrån, hur det skall vara med slöjdundervisningen. Den frågan lämnade man alldeles öppen. När nu Kungl. Maj:t skulle se till att här blev en ordning i oordningen, låg det ju närmast till hands att draga konsekvenserna av riksdagens eget beslut 1937 och säga kort och gott, att eftersom dessa bestämmelser om veckotimmarna nu äro inskrivna i lönereglementet, så är det rimligt, att ha vederbörande inte en tjänstgöring upp till maximisiffran, få de utan särskild ersättning också undervisa i slöjd, medan de, som nå fram till maximisiffran, få särskild ersättning. Då har den situationen uppstått, att folkskolläraryrket kunna få en extra ersättning för slöjd, medan småskolläraryrket, som inte kommit upp till maximisiffran, inte ha fått det. Det där har tett sig som en olikställighet, och det är väl därför, som man har menat, att det här bör omprövas.

När nu propositionen om ändringar av lästiden har kommit, är det naturligtvis begripligt, att många inom statsutskottet och utanför statsutskottet ha sagt sig: det är kanske klokt att inte här avgöra frågan, förrän vi fått se vad som kommer att beslutas i fråga om förstärkningsanordningar. Kanske har man också sagt sig, att det kan bli krav på extra gottgörelse, extra ersättning i anledning av vissa anordningar, som riksdagen kan besluta även där, och då är det bra att ha fria händer. Det är därför, som statsutskottet är redo att ge Kungl. Maj:t en, så vitt jag kan förstå, alldeles utomordentlig, vidsträckt full-

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

makt i denna fråga att laga efter läglighet och taga det här under övervägande i annat sammanhang, medan Kungl. Maj:t själv har varit mycket anspråkslösare och icke begärt någon sådan fullmakt utan velat verkställa den städning och den ordning, som blev en naturlig konsekvens av 1937 års riksdagsbeslut.

Herr talman! Första kammaren befinner sig alltså i det pikanta läget att avgöra, huruvida den vill eller inte vill draga konsekvenserna av sitt handlings sätt år 1937. Har den något sinne för logik, bör den naturligtvis rösta med Fredrikslunds reservation. Saknar den detta sinne, kan den rösta med statskottet.

Herr Norman: Herr talman! Jag kan ju inte följa ecklesiastikministern i hans resonemang. Det beror icke på bristande logiskt sinne utan, skulle jag tro, därpå att jag vill se litet logiskt på det här spørsmålet.

Det beslut, som första kammaren fattade i samband med löneregleringen 1937, vidrörde icke på något sätt de bestämmelser i avlöningsreglementet, som Kungl. Maj:t föreslog beträffande veckotimmarna. Där var det de 28—30 veckotimmarna för folkskollärare och de 24—28 veckotimmarna för småskollärarinnor, om jag inte minns alldeles fel, och det, som vi här resonera om, är, att första kammaren 1937 tänkte sig den möjligheten, att om tjänstgörings skyldigheten utsträcktes för småskollärarinnor till 39 veckor, så skall, i den mån som de inte fullgöra denna tjänstgöring i sitt egentliga arbete, kompensation kunna tas ut bland annat genom slöjdundervisning. Om man skulle tillämpa de regler, som Kungl. Maj:t nu har föreslagit, skulle det verka så, att även en småskollärarinna, som fortfarande tjänstgör 34½ veckor, får tjänstgöra en viss tid utan ersättning för slöjdundervisningen, d. v. s. det tas ifrån henne där en del av den löneinkomst, som hon nu har, och på samma sätt verkar det för den småskollärarinna, som för närvarande tjänstgör 39 veckor. Jag kan inte inse, att de regler, som i det här fallet skola tillämpas av det ena eller andra slaget beträffande statsbidrag till slöjd, kunna på något sätt sammanhänga med den tjänstgöringsskyldighet för småskollärarinnorna om 39 veckor, som ju var första kammarens beslut 1937.

Herr Nilsson i Landeryd har erinrat om ett regeringsrättsutslag, varav skulle framgå, att den ordning, som han här är talesman för, redan skulle vara fastställd i prejudikat, men herr Nilsson i Landeryd refererade så, att där gällde det åligganden inom den i reglementet fastställda undervisningstiden. Det är någonting helt annat än vad det här är fråga om. I de folkskolor och småskolor, som här kunna komma i fråga, är det i reglementet sagt, att småskollärarinnor till exempel skola undervisa 24 timmar i första klass och 26 timmar i andra klass. Enligt detta prejudikat skulle det inte bli någon ersättningsfri undervisning i slöjd, under det att förslaget innebär, att sådan skulle kunna förekomma i den mån, som vederbörande inte tjänstgör enligt de i avlöningsreglementet fastställda maximibestämmelserna beträffande veckoundervisningen.

Herr Pauli: Herr Nilsson i Landeryd anförde bland annat i sitt resonemang, att småskollärarinnornas avlöning är mycket skiftande, och om jag hörde rätt, så gjorde han också gällande, att de t. ex. för sina 30 timmar i mindre folkskolor icke ha någon särskild ersättning. Jag skulle vilja framhålla för herr Nilsson i Landeryd, att han tydligen där råkat ut för ett litet misstag, eftersom riksdagen uttryckligen har fattat beslut om att ge dem en löneklass mera i det fallet.

Beträffande vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade till statsutskottet och kammaren nu sist, vill jag framhålla, att det visserligen

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

är en fullmakt, som utskottet föreslår kammaren att ge departementschefen, och det är ju ganska sällan man ser, att regeringar och regeringsledamöter tycka illa om att få fullmakter. Denna fullmakt är emellertid inställd i en viss riktning och innebär, som förut betonats, icke bara ett bemyndigande för regeringen att förfara med en viss frihet vid författningsbestämmelsernas utfärdande utan också att, när så sker, se till, att man behandlar småskolläraryrinnorna med största möjliga mänsklighet och, i den mån så ske kan, icke försätter dem i en jämförelsevis sämre ställning än folkskollärarna, när det gäller slöjdundervisning och ersättning för denna.

Jag medger, att det låter imponerande, när man vädjar till kammarens logik och säger, att om den sätter något värde på sin egen känsla för logik, skall den erinra sig vad som skedde 1937 och i namn därutav bifalla högerreservationen. Emellertid är jag för det första inte alls säker på att logiken går i så rak linje mellan beslutet 1937 och denna fråga om slöjdens inräknande i tjänstgöringstiden. Jag vill i det fallet erinra om vad herr Norman nyss anförde, där han också ställde sig tvivlande. Men även om det i denna fråga skulle finnas aldrig så mycket logik att åberopa, så finns det ju dock även andra saker, som en kammare i Sveriges riksdag kan sätta värde på att anses ge uttryck åt, nämligen humanitet och rättvisa. Jag tror inte att ett strängt logiskt och schematiskt tillvägagångssätt i denna fråga stämmer med ett riktigt hyggligt och mänskligt behandlingssätt av den lärarkår, småskolläraryrinnorna, som det här närmast gäller.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Den ärade talaren tyckte, att det vore sällsamt, att en departementschef icke önskade få en fullmakt, som frikostigt erbjödes honom. Jag vill erinra den ärade talaren därom, att en av demokratiens viktigaste grundsatser är att icke utsätta sig för maktmissbruk, och när en dylik fullmakt nu frikostigt erbjödes, skulle jag kunna utbrista: Herre, inled mig icke i frestelse.

Det är ändå, skämt åsido, en sund och riktig ordning, tycker jag, att i den mån småskolläraryrinnornas tjänstgöringstid, sådan den är inskriven i lönereglementet, alltså 24—28 timmar, inte tages ut i praktiken, man då inom ramen för denna tjänstgöring tar med slöjd utan särskild ersättning. Folkskollärarna, som ju tjänstgöra sina 30 timmar och ha i lönereglementet föreskriven tjänstgöringsskyldighet av 28—30 timmar, kunna däremot påräkna att få extra ersättning för slöjd, och det är den olikställigheten, som man nu har fäst sig vid. Denna olikställighet är emellertid den klara och nödvändiga konsekvensen av att riksdagen 1937 förfor som den gjorde och inte angav, hur det skulle ordnas med slöjden.

Ni erinrar er kanske också, att när lönereglementet hade utfärdats, utbröt det en stor strid om hur det rätteligen skulle tolkas. En grupp sade, att det bör tolkas så, att slöjd skulle räknas in i tjänstgöringsskyldigheten, en annan sade, att den bör läggas utanför. Denna strid var möjlig därför att riksdagen icke givit vägledning. Då måste Kungl. Maj:t försöka ge någon vägledning och vilken utväg var då rimligare och rättigare än att ställa sig lojalt på 1937 års riksdagsbesluts grund, att draga konsekvensen av att man i lönereglementet hade inskrivit tjänstgöringsskyldigheten och säga, att där denna marginal icke är uttagen till maximisiffran, får också slöjd läggas in, medan man däremot, där den är uttagen, kan få extra ersättning.

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

Det är en sund och redig ekonomisk princip, som jag hoppas, att första kammaren, som själv genom sitt handlingssätt har skapat denna situation, klarar ut i dag.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill tacka ecklesiastikministern för den villighet och den lojalitet, varmed han velat låta första kammaren komma till orda i detta fall. Det hade ju aldrig kunnat falla mig in, att ecklesiastikministern skulle ha kunnat handla på annat sätt, men då bör ecklesiastikministern inte heller känna sig förvånad över att första kammaren liksom andra kammaren begagnar sig av det tillfälle, som ecklesiastikministern ger oss i detta fall.

När det gäller de bestämmelser, om vilka det här är tal, nämligen småskolläraryrinnornas tjänstgöringsskyldighet, är jag också säker på att ecklesiastikministern skall vara den förste att erkänna, att den där siffran 28, vilken angavs som maximum, inte sattes för att utkrävas av kåren i allmänhet utan för att det skulle vara en säkerhet för att de få småskolläraryrinnor, som kommo över 26 timmar, inte skulle kunna begära någon särskild ersättning för dessa extra timmar. Som jag förut i dag påpekat, har hela a-gruppen av småskolläraryrinnor en tjänstgöring av 24 timmar vartannat år och 26 timmar vartannat år och b-gruppen i allmänhet, när inte vissa särskilda omständigheter kräva längre tjänstgöring för ett fåtal läraryrinnor, 26 timmar. Den gamla maximtiden var 26 timmar. Ett av motiven för att man kunde öka skillnaden mellan folkskolläraryrinnornas och småskolläraryrinnornas löneförhöjningar emot vad den varit före 1937 torde ha varit denna skillnad i tjänstgöringstiden mellan småskolläraryrinnor och folkskolläraryrinnor. Detta skäl angavs visserligen icke i propositionen, men förekom i stället desto oftare i debatten. När det gäller en fråga sådan som denna, får man följaktligen se på hur den har kommit i detta läge, och den har kommit i detta läge inte blott genom det förbiseende eller genom den försumlighet, som ecklesiastikministern har beskyllt första kammaren för, utan också på grund av en hel del andra omständigheter. När det gäller för den svenska riksdagen att taga hänsyn till rimlighet och rättfärdighet, är det därför helt naturligt, att svenska riksdagen beaktar alla dessa olika synpunkter.

Nu har andra kammaren beslutat, visserligen med en liten majoritet, som jag har hört — men dock beslutat — att ge Kungl. Maj:t icke en sådan storartad fullmakt alldeles in blanco, som ecklesiastikministern talade om, utan en fullmakt med en viss begränsning. Andra kammaren har nämligen beslutat att vädja till ecklesiastikministern att icke låta dessa bestämmelser gå hårdare ut över småskolläraryrinnorna än över folkskolläraryrinnorna. Med min orubbliga övertygelse om ecklesiastikministerns lojalitet gentemot riksdagen kan jag därför med fullt förtroende lägga denna sak i hans händer, ty jag känner mig övertygad om att ecklesiastikministern icke emot riksdagens uttalande vilja gå hårdare fram gentemot småskolläraryrinnorna än gentemot folkskolläraryrinnorna. Jag anser visserligen, att det hade varit redigare och rimligare att gå den väg, som jag hade föreslagit i den otvetydiga formuleringen i min reservation, men det kan kanske hitta på att hända, att det är omöjligt att få riksdagen att gå så långt, och då får man väl för denna lärarkårs bästa finna sig i att gå samma väg, som andra kammaren har gått.

Herr Norman: För att intet missförstånd skall föreligga här ber jag att bestämt få säga ifrån, att de befattningshavare, som det nu är fråga om, inte göra någon som helst invändning mot att deras tjänstgöringsskyldighet tas ut i den utsträckning, som är bestämd i avlöningsreglementet. Vad de reagera mot är att den skall tas ut genom undervisning i ett ämne, som inte är obligatoriskt, som hittills i allmänhet har legat utom den ordinarie undervisningsti-

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

den och för vilken undervisning denna kårs befattningshavare hittills haft särskild ersättning. Genom en annan tillämpning skulle de således få en direkt reducering av sina löneinkomster.

Jag vill emellertid understryka ännu en gång, att det är ingen som helst invändning från kårens sida mot att fullgöra de tjänstgöringstimmar, som den enligt avlöningsreglementet är ålagd.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i fråga om den nu förevarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets uttalanden skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Oscar Olssons vid punkten anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Bernhard*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation.

Herr *Norman* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående motiveringen i punkten 160 av statsutskottets utlåtande nr 8 antager godkännande av den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av herr Oscar Olssons vid punkten anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande motiveringen i punkten 160 av statsutskottets utlåtande nr 8 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Anslag till avlöning åt lärare i slöjd m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162 och 163.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164.

Lades till handlingarna.

Punkterna 165—167.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Behandlingen av det föreliggande utlåtandet blev nu för en stund avbruten, för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Westman* att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 218, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.; och nr 227, angående anslag till Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen, m. m.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8.

Punkterna 168 och 169.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170.

Lades till handlingarna.

Punkterna 171 och 172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkten 174.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 175.

Lades till handlingarna.

Punkterna 176 och 177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178.

Lades till handlingarna.

Punkterna 179—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 182 och 183.

Lades till handlingarna.

Punkten 184.

Anslag
till understöd
åt folkhög-
skolor.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,340,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att från en såsom »Ökat understöd åt folkhögskolor» betecknad anslagspost å förslagsvis 51,500 kronor skulle till folkhögskolorna utbetalas extra understöd med 5 procent av de ordinarie anslagen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* (I: 39) och den andra inom andra kammaren av herr *T. Wolgast* (II: 84), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att ökat understöd åt folkhögskolor skulle höjas från fem till tio procent av det skolorna tillkommande ordinarie anslaget, och att riksdagen för detta ändamål måtte anvisa utöver i statsverkspropositionen uppförda förslagsvis 51,500 kronor ytterligare förslagsvis 51,500 kronor.

I motionen hade erinrats, att i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition föreslagits ett från fem till tio procent av det ordinarie anslaget till lantmannaskolorna ökat understöd åt sistnämnda skolor, samt framhållits, att det ökade understödet alltid utgått med lika procent vid folkhögskolor och lantmannaskolor.

Utskottet hade i den nu ifrågasatta punkten anfört:

»Utskottet vill framhålla lämpligheten av att likartade grunder tillämpas beträffande ökat understöd till folkhögskolor och lantmannaskolor. Emellertid anser sig utskottet icke böra ifrågasätta ändring i Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag, utan torde den av motionärerna påtalade ojämnheten i understödsgrunderna kunna undanröjas genom förslag till 1940 års riksdag. Utskottet får därför avstyrka bifall till ovannämnda motioner I: 39 och II: 84.

Emot de av Kungl. Maj:t verkställda anslagsberäkningarna har utskottet icke funnit något att erinra. Utskottet hemställer förty, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Wagnssons och Wolgasts ovannämnda motioner (I: 39 och II: 84), till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 1,340,000 kronor.»

Herr Wagnsson: Herr talman! Sedan gammalt har till folkhögskolorna utgått utöver det ordinarie anslaget även ett anslag benämnt ökat understöd

Anslag till understöd åt folkhögskolor. (Forts.)

åt folkhögskolor. Detta belopp har tidigare utgått med tio procent av det under rubriken Understöd åt folkhögskolor utgående anslaget, men på grund av statsfinansiella skäl nedsattes procentsatsen till fem vid den senaste krisen. Det har därefter icke blivit höjt.

I år har emellertid Kungl. Maj:t, i fråga om anslaget till lantmannaskolorna, föreslagit en höjning av anslaget till ökat understöd från fem till tio procent. Tidigare har det ökade understödet alltid utgått med lika procent vid folkhögskolor och lantmannaskolor. Det är nu närmast jordbruksministern, som är ansvarig för denna höjning av anslaget till lantmannaskolorna. Att inte ecklesiastikministern framförde samma önskemål i fråga om folkhögskolorna är mycket lättförklarligt. Det beror därpå att skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden inte upptagit beloppet. Överstyrelsen hade underlåtit detta därför att överstyrelsen hade framlagt förslag om lönerreglering för folkhögskolans lärare och i samband därmed helt ändrade grunder för statsunderstöd. Av vissa skäl har emellertid frågan om lönerreglering för folkhögskolornas lärare icke förelagts årets riksdag, och därför ha understödsgrunderna för folkhögskolorna förblivit orubbade. Hade överstyrelsen vetat, att löneförslaget skulle läggas åsido, skulle överstyrelsen ha påyrkat en höjning av detta extra understöd för folkhögskolornas del i likhet med vad lantbruksstyrelsen hemställt om för lantmannaskolornas vidkommande.

Nu har motionsvis frågan bragts under riksdagens prövning. Då det emellertid här rör sig om en anslagspost på över 50,000 kronor, förstår jag, om riksdagen icke på yrkande av en enskild motionär vill godkänna denna ökning. Men å andra sidan är det av ganska stor vikt att det här fastslås, att den parallellitet i fråga om anslagen mellan lantmannaskolor och folkhögskolor, som alltid förut existerat, inte blir bruten. Det är därför med mycket stor tillfredsställelse jag annoterar, att utskottet framhållit lämpligheten av att likartade grunder tillämpas beträffande ökat understöd till folkhögskolor och lantmannaskolor.

Jag vill tillägga att vad jag här anfört rörande dessa grunder är fullt tillämpligt också beträffande nästa punkt, vilket jag nu nämner för att jag, herr talman, skall slipa att begära ordet och upprepa samma synpunkter i frågan om stipendier åt elever vid folkhögskolorna. Därvidlag skulle också en viss olikhet i principerna inäugureras för den händelse riksdagen godkänner en proposition, som för närvarande är under behandling i jordbruksutskottet och som rör stipendier åt elever vid lantmannaskolor. Jag tror att det är av ganska stor betydelse att alla, som vilja slå vakt om folkhögskolorna, hålla fast vid att inte folkhögskolorna böra försättas i en sämre ställning med avseende på åt dessa skolor eller åt deras elever beviljade anslag än lantmannaskolorna.

Jag har endast velat göra dessa erinringar, herr talman, och jag har intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag skulle ju inte ha behövt ta till orda då den föregående ärade talaren slutade utan att framställa något yrkande. Men jag vill ha konstaterat, att avdelningens och utskottets uppfattning och den ärade motionärens överensstämma med varandra. Det har även utskottet uttryckligen sagt ifrån i sitt utlåtande, då det heter, att »utskottet vill framhålla lämpligheten av att likartade grunder tillämpas beträffande ökat understöd till folkhögskolor och lantmannaskolor». Men utskottet har, vilket även den ärade talaren antydde, icke ansett sig kunna gå med på en begärd ökning av anslaget i år, synnerligast som det gäller ett ganska avsevärt belopp.

Jag ville således konstatera, herr talman, att vi i själva verket alla äro något så när överens.

Anslag till understöd åt folkhögskolor. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 185.

Anslag till stipendier vid folkhögskolor.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkhögskolor: Stipendier åt elever för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 650,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *B. A. Nilsson* och *I. Persson* (I: 40) och den andra inom andra kammaren av herrar *A. Pettersson* i Dahl och *A. Andersson* i Falkenberg (II: 85), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för ändring av bestämmelser angående statliga stipendier vid folkhögskolor så att minimiåldern för de manliga eleverna sänktes från 18 till 16 år.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Nilssons och Perssons samt Petterssons i Dahl och Anderssons i Falkenberg berörda motioner (I: 40 och II: 85), till Folkhögskolor: Stipendier åt elever för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 650,000 kronor.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Det är egentligen en mycket liten och blygsam begäran, som denna motion innehåller: det är fråga om ändring av bestämmelserna angående statliga stipendier vid folkhögskolor så att minimiåldern för de manliga eleverna sänkes från 18 till 16 år.

Jag kan med den stora kännedom jag har om dessa förhållanden vitsorda, att det föreligger ett behov av en sådan ändring som motionen åsyftar. Jag har till och med praktisk erfarenhet av det själv. Då jag i min ungdom gick igenom folkhögskolan inträffade det nämligen att jag höll på att bli utan ett stipendium därför att jag fyllde 18 år först tre dagar efter skolterminens slut. Hur det var så lappades det ihop ändå, men det var mycket svårt för vederbörande skolföreståndare att ordna saken. Hur han ordnade den vet jag ännu i dag inte.

Det är visserligen sant, som utskottet säger i sin motivering för avslag på motionen, att »folkhögskolorna intaga traditionsenligt en ställning såsom den till mognare ålder komma allmogeungdomens medborgarskola». Denna ställning anser också jag att de böra bibehålla. Jag tror emellertid att så kan ske även om dessa skolor, såsom nu faktiskt i stor utsträckning äger rum, i undantagsfall emottaga och understödja yngre elever. Man kan ju då fråga sig, varför en ung man skall söka sig till folkhögskolan vid så tidig ålder. Ja, det ligger ofta behjärtansvärda motiv bakom. Han kan exempelvis vilja utbilda sig till folkskollärare. Jag känner till en skola i mitt hemlän, där under den nuvarande rektorns tid, som omfattar cirka femton år, icke mindre än 22 folkskollärare utbildats på det sättet att de kommit till skolan i unga år, blivit omhändertagna av skolans lärare och fått smak för teoretiska studier, och så ha de senare gått vidare till seminariet och blivit lärare. Jag tror mig kunna påstå att det är nyttigt att unga män på landsbygden på detta sätt kunna komma fram till en lärarexamen. De återvända ofta till landsbygden och bli vanligtvis utomordentligt lämpliga lärare för böndernas och den övriga landsbygdsbefolkningens barn. Det kan också hända att den unge mannen vill komma tidigt ut för att sedan försöka fortsätta i högre kurser i folkhögskolan, t. ex. för att utbilda sig till agronom och söka sig in vid lantbrukshögskolan — det finns nämligen en väg dit som går vid sidan av de högre allmänna läroverken. Anledningen kan också vara att han vill komma ut tidigt för att fortsätta vid

Anslag till stipendier vid folkhögskolor. (Forts.)

lantmannaskola. Jag tror att alla dessa orsaker till att den unge mannen tidigt vill komma igenom folkhögskolan kunna sägas vara legitima och värda att understödjas.

Utskottet finner vidare att denna enkla fråga är av »så pass genomgripande art för folkhögskolans hela struktur, att åtgärder i den av motionärerna angivna riktningen icke kunna övervägas utan att initiativ i ämnet tagits av folkhögskolans egna målsmän». Härtill skulle jag endast vilja anmärka, att i denna kammare sitta tillräckligt många ledamöter, som i landstingen varit med om att bevilja anslag till folkhögskolor, som sitta i dessa skolors styrelser eller som i ungdomsåren själva gått igenom sådana skolor, att vi måhända själva skulle kunna vara kapabla att avgöra en sådan som jag tycker ganska enkel fråga. Det har emellertid i tidningspressen från visst håll sagts om den föreliggande motionen, att den var ägnad att befordra flykten från landsbygden, vadan man fann det underligt att den kommit från just det håll, som motionärerna företråda, nämligen bondeförbundshåll. Jag hoppas emellertid innerligt att de ledamöter av kammaren äro få, som önska motverka flykten från landsbygden genom att försvåra för landsbygdens ungdom att genom skolor vinna utbildning för att övergå till annat yrke. Det har också sagts att motionen skulle innebära en deklassering av folkhögskolan — den bleve ju, säger man, en preparandkurs för andra skolor. Jag kan inte gå med på en sådan synpunkt, och jag är glad över att inga av de nu nämnda synpunkterna ingå i utskottets motivering för avslag. En ökad möjlighet för en skola att tjäna ungdomens sak och ungdomens önskan att förvärva nyttiga kunskaper kan omöjligen sägas vara en deklassering. Jag kan, herr talman, inte finna någon rimlig anledning till att just de ungdomar, som i åldern 16—18 år önska besöka våra folkhögskolor, inte skola få det stöd, som vi annars så gärna ge kunskapsförstående ungdom och som ungdomen i andra utbildningsanstalter också får.

Och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall såväl till Kungl. Maj:ts äskanden i denna punkt som också till den i ämnet väckta motionen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag måste ju genast göra den siste ärade talaren ledsn genom att påpeka det misstag, som han gjort när han tror att utskottet inte tagit ställning till frågan om att göra våra folkhögskolor delvis till preparandkursanstalter för andra inrättningar. Jo, det är just detta ställningstagande, som i stor utsträckning ligger bakom utskottets yttrande i den del, som den föregående ärade talaren också citerade och som lyder: »Enligt utskottets uppfattning är den av motionärerna väckta frågan av så pass genomgripande art för folkhögskolans hela struktur, att åtgärder i den av motionärerna angivna riktningen icke kunna övervägas utan att initiativ i ämnet tagits av folkhögskolans egna målsmän.» Sådant kan inte företagas på en enskild motion utan först efter ordentligt och grundligt övervägande. Det är en allmän känsla bland folkhögskolefolket runt om i hela Norden, att det skulle vara ödesdigert om medelåldern i folkhögskolorna sänktes så att det bleve en skola för lägre åldersgrupper än vad nu är fallet. I Sverige är medelåldern i folkhögskolan högre än i de andra nordiska länderna, vilket betraktas som en stor fördel både här i Sverige och bland folkhögskolefolket i de andra länderna.

Här är det inga skolfolkssynpunkter, som göra sig gällande. Just de lantmän i utskottets andra avdelning, som själva gått igenom folkhögskola, voro också vid frågans behandling överens om att folkhögskolans medborgerliga uppgift, sådan den hittills har varit och fortfarande är, inte får förfuskas genom att man använder skolan som en genväg i form av preparandkurs för

Anslag till stipendier vid folkhögskolor. (Forts.)
att komma över på andra banor — som folkskollärare, sjuksköterskor, barnmorskor och vad det nu kan vara.

Det är således mycket bestämt, detta uttalande från utskottets sida. Det är riktigt, som den föregående ärade talaren yttrade, att utskottet är överens med honom om att man skall hindra flykten från landsbygden så effektivt som möjligt och på så många vägar som möjligt. Men för den sakens skull skall man inte förstöra folkhögskolorna.

Om således detta ärende överhuvud taget skall komma under allvarligt övervägande någon gång i Sveriges riksdag, så tror jag att man i allmänhet är ense om att ärendet skall vara grundligt förberett, så att kammaren kan gå att fatta ett eventuellt positivt beslut i medvetande om att några risker för folkhögskolans medborgerliga gärning, som vi hittills ha fattat den, inte längre förefinnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Efter den siste ärade talarens anförande kunde jag egentligen ha avstått, men då jag nu har fått ordet vill jag i likhet med honom förklara, att det ingalunda varit något bristande intresse ifrån avdelningens och utskottets sida, som dikterat vad utskottet här beslutat föreslå. Jag vill försäkra den ärade motionären, att andra avdelningar och utskottet ingalunda sakna intresse för folkhögskolan. Men jag vill också understryka, att det är ett ganska djärvt språng, som föreslås, att sänka den förut bestämda minimiåldern 18 år till 16 år. Man skall komma ihåg att vid 16-årsåldern äro dock pojkar i allmänhet ganska utvecklade, och jag är övertygad om att våra folkhögskolerektorer — åtminstone är det så i den skola som jag närmast tänker på och har mitt intresse knutet till — inte skulle bli särdeles förtjusta om vi i ett tag gjorde denna ändring. Jag vill instämma med herr Oscar Olsson däri att denna fråga är av så stor betydelse, att den kräver en ganska grundlig utredning, och att det väl närmast bör ankomma på huruvida skolornas föreståndare själva ta något initiativ. Kravet bör komma ifrån dem via Kungl. Maj:t till riksdagen, och då kan det tänkas att frågan kommer i ett annat läge. Man kanske rentav kan antaga, att om en ändring en gång kommer att göras denna inte kommer att innebära en sänkning av åldern från 18 ända ned till 16 år, utan möjligen från 18 till 17 år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med bifall till de i ämnet väckta motionerna i övrigt bifalla utskottets hemställan, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 186.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 193.

Lades till handlingarna.

Punkterna 194—202.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 203.

Lades till handlingarna.

Punkterna 204—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208.

Lades till handlingarna.

Punkterna 209 och 210.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 211.

Lades till handlingarna.

Punkterna 212—225.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 226.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

*Anslag
till folkliga
musikskolan
i Arvika.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herrar *H. Hallén* och *O. Werner* i Höjen väckt motion (II: 206), vari hemställts, att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag ville såsom bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 18,500 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *H. Hallén* m. fl. väckt motion (II: 207), vari hemställts, att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag ville till stipendier åt behövande elever vid folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 4,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Halléns och Werners samt herr Halléns m. fl. berörda motioner (II: 206 och II: 207), såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Pauli, Lindström, Nisser, Bergman, Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Närlinge* och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Halléns och Werners berörda motion (II: 206), såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor;

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

b) i anledning av herr Halléns m. fl. motion (II: 207), till Stipendier åt behövande och begåvade elever vid folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 2,000 kronor.

Herr Bergman: Herr talman! Vid denna punkt av utskottets utlåtande föreligger en ganska manstark reservation, som herrarna behagade observera. Icke mindre än tio medlemmar av utskottet, representanter för olika partier, ha reserverat sig till förmån för ett anslag till stipendier åt behövande och begåvade elever vid folkliga musikskolan i Arvika. Det blygsamma beloppet 2,000 kronor är vad reservanterna föreslå. Reservationen är grundad på en motion, som yrkat på ett högre belopp, nämligen 4,500 kronor, vilket belopp utan beskärning tillstyrkts av skolöverstyrelsen. Det hade ju då kunnat vara skäl att fasthålla vid denna summa, men då vi veta vilken obenägenhet som råder mot att bevilja nya anslag ha vi ändå ansett klokheten bjuda att inskränka oss till den förstnämnda summan.

Saken förefaller så behjärtansvärd att jag har svårt att tro att kammaren i detta fall kan ställa sig avvisande. Denna skola, den folkliga musikskolan i Arvika, är den enda i sitt slag i Sverige. Den har understötts av staten i flera år, och staten har sålunda visat sin uppskattning av dess värde. En uppskattning av skolans verksamhet har visats också på annat sätt. Helt nyligen har skolan hållit en konsert här i Stockholm inför en mycket kritisk publik och den vann därvid stor framgång, såsom man har kunnat se av pressen. Det visar sig även annorledes, att man på allt flera håll inser värdet av denna i sitt slag enastående skola. Den avser att tillvarata gryende begåvningar på musikens område, som kunna finnas bland folkets djupa led, och den vill verka för bevarandet av den gamla folkliga musik, som ju är i fara att gå under i en tid som den nuvarande med dess stora förändringar och dess tendens till förtygligande likriktning även av musikkivet.

Överhuvud taget är strävandet att bevara det värdefulla i vår äldre folkkultur i olika avseenden behjärtansvärt, och på det område, som det här gäller, är denna skola den enda, som på ett mera verksamt sätt kan bidra till detta.

Jag förstår mycket väl att det yrkande, som samtidigt gjorts i en annan motion om högre anslag till själva skolans organisation, har avvisats. Då skolan tämligen nyss har fått ett avsevärt ökat anslag, vill man inte så snart öka det igen emot Kungl. Maj:ts förslag. Man vill dessförinnan åtminstone ha en närmare utredning om behovet samt om de möjligheter som kunna finnas att från annat håll få understöd. Vad däremot angår frågan om stipendier åt ett fåtal begåvade och behövande elever vid skolan ligger den annorlunda till. För detta ändamål förekommer icke något anslag förut. Behovet är i detta fall mycket klart och tydligt ådagalagt. Det ligger i samma linje, kan man säga, som när det gäller stipendier vid folkhögskolorna, och vi ha ju för en stund sedan beviljat ett anslag på icke mindre än 650,000 kronor till elevstipendier vid rikets folkhögskolor. Det är då verkligen inte för mycket att man anslår den obetydliga summan av 2,000 kronor till några stipendier för lovande och fattiga elever vid den enda anstalt, som finns för den folkliga musikkulturen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att livligt förorda bifall till den reservation, som föreligger på denna punkt.

I herr Bergmans yttrande instämde herrar *Strömberg, Sandén, Sten* och *Elof Andersson*.

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

Herr Pauli: Herr talman! Såsom den föregående talaren framhållit, bör man noga skilja på de två frågor, som föreligga beträffande den folkliga musikskolan i Arvika, nämligen dels den, som gäller ökat anslag till själva skolan, och dels den, som avser anslag till stipendier åt studerande vid musikskolan.

Beträffande den förstnämnda frågan föreligger icke någon meningsskiljaktighet inom statsutskottet. Utskottet har endast konstaterat, att anslaget till musikskolan har höjts för några få år sedan, och man önskar därför en närmare undersökning, innan man går in för någon ytterligare höjning. Dessutom har statskontoret pekat på att Värmlands läns landsting rimligen kunde göra en litet kraftigare ekonomisk insats för att stödja skolan, än vad det för närvarande gör, innan nya krav i detta avseende ställas på staten. I fråga om denna första punkt äro vi alltså allesammans överens.

När det sedan gäller den andra frågan, det vill säga framställningen om stipendier åt eleverna vid musikskolan, måste jag uttala min förvåning över att det inte har blivit majoritet i statsutskottet för ett tillmötesgående av den ifrågavarande motionen. I själva verket fanns det inte ens några skiljaktiga uppfattningar antecknade, när frågan kom från avdelningen till statsutskottet utan blott ett enhälligt avslagsyrkande, men om man på avdelningen verkligen hade givit sig tid att granska de skäl, som anförts å ena sidan i motionen och å andra sidan av statskontoret och Kungl. Maj:t, är jag övertygad om att man knappast skulle ha kunnat tveka om att tillmötesgå motionen.

Eftersom man här har ett så ovanligt belysande exempel på det slags argumentering, som våra värdsnadsvärda kungl. ämbetsverk kunna tillgripa, när de i själva verket inte ha någon argumentering alls att komma med, skall jag tillåta mig att citera, vad statskontoret anför i den föreliggande frågan. Det är verkligen ganska uppbyggligt. Statskontoret säger: »Vidkommande därefter förslaget om anslag till stipendier åt musikskolans elever hade statskontoret vid sitt ställningstagande till detta spörsmål förra året uttalat, att ett dylikt anslag innebure, att statsbidrag komme att utgå till ett nytt, av statsverket tidigare ej understött ändamål, varför statskontoret då ansett tillräcklig anledning ej föreligga för bifall till förslaget. Departementschefen ansåge sig i statsverkspropositionen ej böra förorda anvisande av anslag till ändamålet och några medel härför beviljades ej av riksdagen.» Så långt ha vi alltså en redogörelse för vad som inträffade, när snön föll i fjol. Statskontoret sade, att då var det här kravet *nytt*, och på grund av att det var nytt, kunde man naturligtvis inte taga upp det. Kungl. Maj:t lade heller inte fram något förslag och riksdagen beviljade inte några medel. Observera nu, hur detta argument användes i fortsättningen. Statskontoret framhåller där: »Med hänsyn till vad sålunda förekommit funne sig statskontoret ej heller i denna del kunna tillstyrka bifall till framställningen.» Detta sista citat är alltså statskontorets ståndpunkt i år. I fortsättningen av utskottets recit heter det: »Departementschefen har förklarar, att han på av statskontoret anförda skäl ansåge sig icke kunna tillsyrka vare sig höjningen av de till musikskolan nu utgående anslaget eller anvisande av anslag till stipendier åt skolans elever.» Vilka äro då de av statskontoret anförda och av departementschefen åberopade skälen? Jo, därför att anslagskravet var nytt i fjol, avvisades det då, och eftersom det avvisades i fjol, därför att det var nytt, bör det avvisas även i år när det inte längre är nytt. Tänk, om motionären fortsatte att väcka sin motion ett tiotal år framåt och denna argumentering fortsattes hela vägen. Då skulle vi få ett verkligt underhållande exempel på perpetuum mobile och de obotfärdigas förhinder, om jag nu, herr talman, vågar uttrycka mig på det sättet.

Jag har tillåtit mig att anförda detta för att visa, att trots den kraftansträngning, som gjorts, har man inte kunnat framvisa ett enda positivt skäl *mot* de

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

föreslagna stipendierna. Det finns däremot i motionen en hel rad positiva skäl för ett beviljande av dessa stipendier. Det viktigaste av dessa skäl är givetvis, att eftersom detta är den enda musikskola i sitt slag, som vi ha i vårt vidsträckta land, och det finns så många fattiga musikbegåvningar, är det rimligt och riktigt, att staten bidrager till att unga, fattiga, med musikalisk begåvning utrustade människor få tillfälle att utbilda sina anlag vid denna musikskola. Detta är något, som är av intresse för hela vårt folkliga kulturliv. I synnerhet i dessa tider, då musiken undergår, vad man mycket väl kan kalla för en mekanisering, och svårigheterna att hålla det levande musikintresset uppe bli allt större, finns det så mycket större skäl för att staten skall intressera sig för denna sida av kulturlivet. Jag hoppas därför livligt, att kammaren inte minst med hänsyn till den ganska manstarka uppsättningen reservanter skall bifalla, vad som yrkas i reservationen, nämligen att riksdagen skall anvisa ett belopp av 2,000 kronor till stipendier åt behövande och begåvade elever vid folkliga musikskolan i Arvika.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Utskottsmajoriteten har ställt sig ganska välvillig till här ifrågakarande anslag och det är endast den omständigheten, att man önskar en noggrannare utredning om förtusättningarna för verksamheten, innan man går in för att tillstyrka nya anslag till denna musikskola, som gjort utskottet återhållsamt i fråga om de motionsvis begärda stipendierna. »Enligt utskottets mening», yttras det i utlåtandet, »torde ökade anslag till ifrågakarande ändamål icke böra av statsmakterna beviljas innan en närmare undersökning av de pedagogiska förutsättningarna för skolans verksamhet blivit verkställd och i samband därmed skolans eventuella behov av ytterligare understöd klarlagts. Resultatet av denna undersökning torde i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t. Utskottet utgår ifrån, att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen framlägger det förslag i ämnet, som kan finnas av omständigheterna påkallat.» Härav framgår att utskottet ställt sig ganska förstående till frågan om anslag till skolan, men utskottet har i denna fråga intagit samma principiella ståndpunkt som vanligen intages av statsutskottet i anslagsfrågor, nämligen att man skall utreda förutsättningarna för statsanslag i hela deras vidd, innan man beviljar nya anslag i en omfattning som kan leda till betydande konsekvenser, vilka man för övrigt nu inte kan överblicka. När utskottet så starkt som fallet är i denna punkt uttalat, att man förutsätter, att Kungl. Maj:t sedan skall pröva frågan och framlägga förslag i ämnet, har utskottsmajoriteten därmed också visat sin förståelse för skolan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pauli: Herr talman! Jag kan inte underlåta att för kammaren påpeka, att det stycke ur utskottets motivering, som herr andre vice talmannen läste upp, icke har det allra bittersta att göra med den fråga, som här diskuteras, nämligen frågan om musikstipendier vid skolan. Jag bad i mitt första anförande kammaren observera skillnaden mellan de två frågor, som föreligga i denna punkt, och i hela den motivering, som av utskottet i punkten anförts, har icke förebragts ett enda skäl för avslag på yrkandet om stipendier. Utskottet har helt enkelt inte brytt sig om eller inte gittat förebringa några sådana skäl. Utskottsmajoriteten har tydligen lidit av samma fattigdom på argument, som jag förut tillät mig anföra exempel på, när jag redogjorde för vad statskontoret yttrat.

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

Jag ber alltså ytterligare att, jämväl med stöd av vad herr andre vice talmannen anfört, få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 226, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 227—245.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 246.

Lades till handlingarna.

Punkterna 247—261.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 262.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan; och

nr 72, i anledning av väckt motion om restitution av viss stämpelavgift.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för statliga inköp från utlandet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 218 och 227.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 247, av herr *Andersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av den andliga vården vid försvarsväsendet;

nr 248, av herr *Härdin* och herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m.; samt

nr 249, av herr *Ehrnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatsens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket beträffande dels vissa omkostnader för statlig lagerhållning, dels ock beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för vissa byggnadsarbeten vid Norrbottens artillerikårs etablissement i Boden;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissement i Karlsborg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige C. H. Söderström m. fl. från viss betalningsskyldighet;

nr 77, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av cisterner för flytande bränsle vid statens järnvägar;

bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å borstbindararbeten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av förslag om reglering av avlöningen till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 28, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lotteriförordning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa hos Norrbottens läns kolonisationsnämnd redovisade fordringar;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om utredning rörande de socialvetenskapliga studiernas organisation vid statsuniversitetet;

nr 2, i anledning av väckt motion om undervisning i mjölkning i jordbruksbetonad fortsättningsskola;

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående inrättande av ett statligt hemarbetsråd; och

nr 4, i anledning av väckt motion om viss åtgärd för åvägabringande av större enhetlighet i fråga om måltidstider; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder i syfte att minska utbredningen av tandsjukdomar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.21 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 15 och den 17 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutsrottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för statliga inköp från utlandet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 218, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke- ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.; och nr 227, angående anslag till Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till be- fattningshavare vid nedre justitierevisionen, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner: nr 247, av herr *Andersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propo- sition angående anslag till befrämjande av den andliga vården vid försvars- väsendet; samt nr 248, av herr *Härdin* och herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar till- höriga fastigheter m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Ehrnbergs* mo- tion, nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 och 73—79, bevillningsutskottets betänkande nr 8, banko- utskottets utlåtanden nr 10 och 28, första lagutskottets utlåtande nr 17, jord- bruksutskottets utlåtanden nr 29—31, första kammarens första tillfälliga ut- skotts utlåtanden nr 1—4 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 250, av herrar *Öman* och *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett i London den 21 december 1938 under- tecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien

och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flottrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg;

nr 251, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 252, av herr *Caap*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för ordinarie tjänstemän vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter;

nr 253, av herrar *Wagnsson* och *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.;

nr 254, av friherre *Lagerfelt*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.;

nr 255, av herr *Ström*, *Torsten*, och herr *Nilsson*, *Theodor*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till inrättande av pensionärs-hem;

nr 256, av herr *Sundvik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för beredande av ersättning för vissa förskingrade förmyndarmedel;

nr 257, av herr *Sandegård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Västra Sverige;

nr 258, av herr *Strand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.; samt

nr 259, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
